

Gustaf Nyströmin suunnittelema huvilarakennus

1800-luvun johtaviin suomalaisiin arkkitehteihin lukeutuvan professori Gustaf Nyströmin omaan käyttöön-
sä suunnitteleman kesähuvilan piirustukset on päivätty 1893. Myöhempien muutospiirustusten perusteella rakennus toteutettiin pääosin piirustusten mukaan. Rakennuksessa oli korkea kivijalka, pohjakerros ja jyrkän harjakaton lappeiden alle sijoittuva ullakkokerros. Vesikaton ja julkisivun jäsentely noudattivat ns. cottage-tyyppiä, jolle on ominaista T-kirjaimen muotoon poikittain asetetut harjakaton osat ja julkisivuja hallitsevat päätyaiheet.

Keittiö ja porrashuoneen maantason eteinen oli sijoitettu osittain maanpäälliseen muurattuun kellarin. Ensimmäisen kerroksen ydinosa oli pohjakaavaltaan suorakaide, johon liittyi länsisivun erkkeri ja eteläisivun väljä kuisti. Keskellä runkoa oli yksi keskeinen hormiryhmä, johon yhdistyivät keittiön ja asuinhuoneiden savuhormit.

Pohjakerroksessa oli koko rungon läpi ulottuva sali, jota valaisivat länsi- ja eteläisivulle sijoitetut leveät ikkunat. Saliin laajeni länsisivulla leveään erkkeriin. Salin lisäksi kerrokseen mahtui porrashuone ja neliön muotoinen asuinhuone. Toisessa kerroksessa oli kolme makuuhuonetta. Kaikkiin asuinhuoneisiin oli suunniteltu lämmitysuuni. (Piirustus 1893, HKA)

Porrashuoneen lämmitysuunien lisäksi ei ilmeisesti tehty muita merkittäviä muutostöitä ennen kuin huvilan laajentaminen tuli ajankohtaiseksi 1917. Nyströmin suunnittelemaa muutoksia olivat rakennuksen laajentaminen kahdella huoneella ja keittiöllä pohjoissuuntaan sekä lisähuoneen rakentamisen laajennetulle ullakolle. Uuden keittiön yhteyteen rakennettiin uudet ulkoporaat. Piirustusten perusteella laajennusosa toteutettiin rankarakenteisena vanhan osan ollessa hirsirakenteinen. (Piirustukset 1900, 1917, HKA)

Myöhemmät muutokset

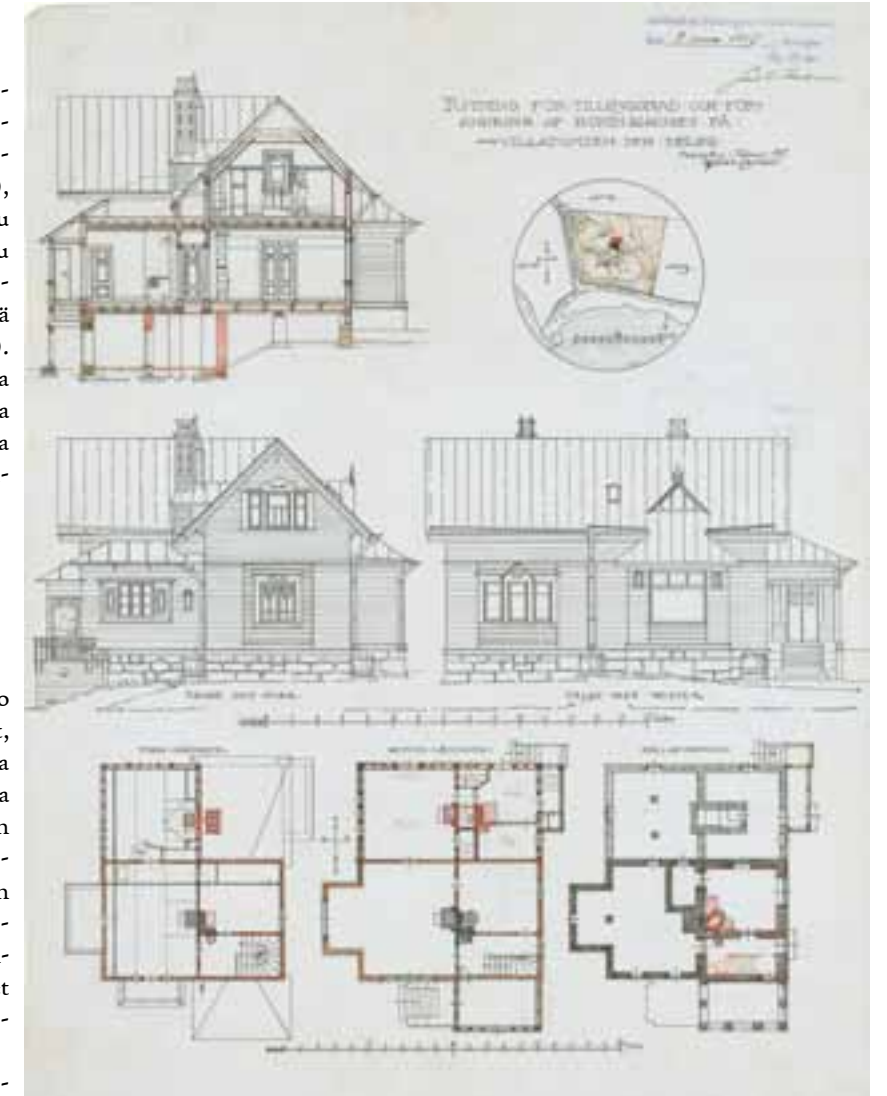
Rakennuksessa on kaupungin omistajakaudella toiminut Seurasaarisäätiön toimisto- ja kokoustiloina. Välipohjarakenteita on vahvistettu (1974), kellarikerroksen portaat on poistettu käytöstä ja kellarikerros on uusittu perusteellisesti mm kellarialueen syventämällä, mantteloimalla ulkoseiniä ja rakentamalla uusi alapohja (1980). Ensimmäisessä ja toisessa kerroksessa on tehty joitakin väliseinämuutoksia ja rakennettu uusia märkätiloja. Vuonna 2007 on haettu lupaa käyttötarkoituksen muutokselle. (Piirustukset RVV)

Nykytilanne ja säilyneet ominaispiirteet

Pää- ja ullakkokerroksen huonejako vuosilta 1893-1917 on pääosin säilynyt, lukuun ottamatta keittiö- ja aputiloja sekä kevyitä uusia väliseiniä. Seinä- ja kattopintoja on muuttuneen käytön yhteydessä levytetty ja maalattu neutraalin vaaleiksi. Kiinteän sisustuksen säilyneitä piirteitä edustavat mm. kauniisti muotoiltu porraskaide, jonka pintakäsittely on kuultava, sekä eri-ikäiset kaakeliuunit, peiliovet, maalatut puulattiat ja jalkalistat.

Rikkaasti puuleikkauksin ja lehtisahuksin koristeltu eteläjulkisivu on hahmoltaan säilynyt vuoden 1893 piirustusta vastaavana. Vaakasuuntainen lautaverhous ja muiden julkisivujen asu on syntynyt pääosin vuoden 1917 muutostöiden yhteydessä.

Sokkeli on verhottu säännöllisillä graniittiharjoilla, joissa on laastisauma. Vesikatteena on mustaksi maalattu saumattu palapelti, pystykourut ja uudehkot syökytorvet. Ulkoporaat on uusittu ja uusiin portaisiin on asennettu teräskaitteet.

Julkisivuverhouksena on leikkausmuodoltaan melko pelkistetty vaakasuuntainen ponttipaneeliverhous ilman peitelistoja. Rakennuksessa on säilynyt alkuperäisiä, tulppaaniprofililla höylättyjä ikkunapuitteita, parvekelasiovia ja heloja, kuten painikkeita.

(Inventointi 2012, Jussila 1995)

15. Tamminiemi (Ekudden) (taitto kesken)

OSOITE
SEURASAARENTIE 15
TAMMINIEMENTIE 2

KIINTEISTÖTUNNUS
nn-nnnn

RAKENNUSTUNNUKSET
nnnn
nnnn

Historia, omistus ja vuokrasuhteet

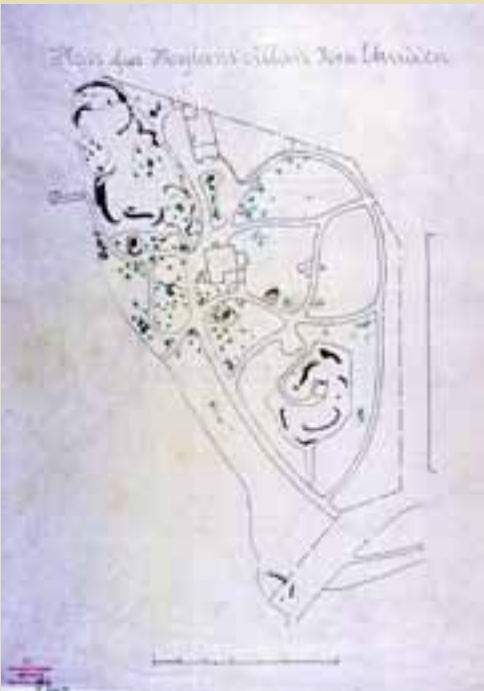
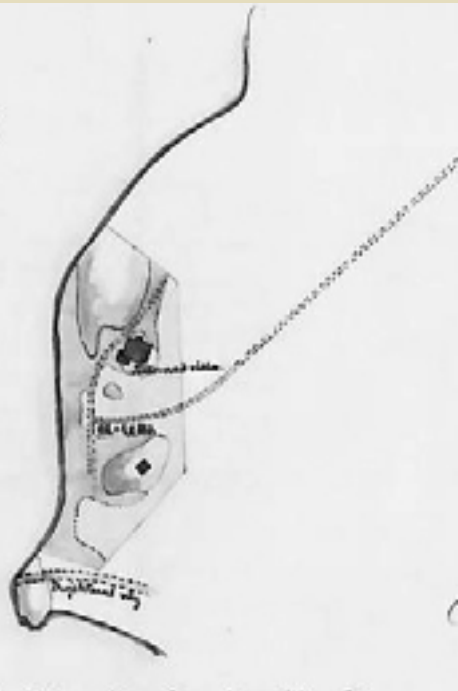
Meilahden kartanon viimeisen yksityisen omistajan, kapteeni G.M.N. Jägerskiöldin kuoleman jälkeen Helsingin kaupunki osti Meilahden kantatilan 1871 ja länsirannalta päätettiin erottaa seitsemän palstaa vuokrattavaksi huviloita varten kaupunkilaisille.

Alue vuokrattiin kuitenkin kokonaisuudessaan valtioneuvos Spårelle ja hänen jälkeensä lukiolehtori Gaddille. Jo ennen Gaddin vuokra-ajan päättymistä erotettiin länsirannalta palsta, tuleva Tamminiemi, jonka kunnallispormestari Elias Öhman vuokrasi vuonna 1888 perheensä kesäpaikaksi. Huvilapalsta muodostettiin 1887, villalotten N:o 15, pinta-alaksi määriteltiin 1,253 hehtaaria.

Ensimmäinen Gustaf Nyströmin 1889 suunnittelema Ekudden-huvila rakennettiin pormestari Elis Öhmannille. Öhman myi huvilan ja palstan vuokraoikeuden 1902 tukkukauppias Jörgen Nissenille joka antoi purkaa huvilan jo vuonna 1903. Maaliskuussa samana vuonna pormestari Öhman oli joutunut eroamaan virastaan venäläisten sortotoimenpiteiden seurauksena.

Jörgen Nissen tilasi uuden huvilan suunnittelmalta arkkitehteilta Sigurd Frosterus ja Gustav Strengell. Rakennus valmistui vuonna 1904. ”Villa Nissen” on Meilahden ensimmäinen tiilinen huvilarakennus. Vuonna 1914 huvilapalstan vuokraoikeus siirtyi insinööri Ernst Sundgrenille jonka aikana talousrakennus laajennettiin.

Vuonna 1924 Tamminiemi siirtyi liikemiehen ja Hufvudstadsbladetin päätoimittaja Amos Anderssonille. Suomenkielinen nimi Tamminiemi otettiin käyttöön 1940 kun vuorineuvos Amos Anderson lahjoitti huvilan valtiolle tasavallan presidentin virka-asunnoksi. Helsingin kaupunginhallituksen kanssa sovittiin palstan vuokra-ajan jatkamisesta vuoteen 1965. Tamminiemestä tuli tasavallan presidentti Risto Rytin, C.G.E. Mannerheimin ja myöhemmin Urho Kekkosen edustusasunto. Mannerheimin aikaisia muutoksia olivat suojahuoneen rakentaminen kallioon ja vahtituvan rakentaminen tontin eteläosaan. Paasikivi luovutti presidenttikautenaan Tamminiemen puolisonsa sukulaisten käyttöön. Presidentti Urho Kekkonen asui Tamminimessä ja rakennutti sinne hirsisaunan. Hänelle myönnettiin oikeus jäädä asumaan Tamminiemeen erottuaan presidentin tehtävistä 1982. Kekkosen kuoleman jälkeen 1987 Tamminiemestä tehtiin kotimuseo, joka avattiin joulukuussa 1987. Museon ja puutarhan peruskorjaus valmistuivat vuoden 2012 aikana.

Rakennuksien sijainti

Huvilapalsta nro 15 oli yksi Meilahden maiseman puoleensavetävimmistä, olihan kyseessä 1800-luvun alkuvuosikymmeninä rantakallioiden ja viljelyksien lomaan rakennettu vaihteleva puisto käytävineen, huvimajoineen ja vanhoine puineen. Gustaf Nyströmin suunnittelema huvilarakennus sijoittui maisemallisesti hyvin harkittuun kohtaan rantakallion suojaisemmalle puolelle, vanhan puistokäytävän itäpuolelle. Näkymät avautuivat niin Meilahden kulttuurimaisemaan kuin merelle rakennuksen edessä olevan kallionlaen yli. Paikalle kuljettiin joko vesitse tai kartanon päärakennuksen suunnasta. Seurasaaarentie valmistui vasta 1893.

Tyylillisesti Meilahden vanhasta huvila-arkkitehtuurista poikkeavan Frosteruksen ja Strengellin jyhkeän kivihuvilan paikka maisemassa on hallitsevampi. . Meren puolella on vain kapea pihatassanne, josta kalliorinne laskee rantaan. Laiturille kallion kalliorannassa kuljetaan sivuulta. Koristeistutuksien ja oleskelun puutarha sijoittuu rakennuksen itäpuolelle. Uusi puretun vanhan tilalle rakennettu talousrakennus sijoitettiin pääty rantaan päin. Vanha huvimaja 1800-luvun alusta säilyi ja on edelleen olemassa puiston eteläosan kumpareella.

Puutarhan vaiheet

Gustaf Nyströmin huvilasuunnitelmat olivat valmistuneet ja pormestari Öhman muuttanut huvilaansa ennen tuhoisaa elokuun myrskyä, joka oli kaatanut runsaasti puita juuri Meilahden länsiosasta. Vuoden 1889 asemapiirros esittää aikaa ennen kaupungin palstoituksen valmistumista ja siitä puuttuu myöhemmin toteutunut Tamminiementie. Suhde ympäristöön lieene ollut muiltakin osin vanhasta kartanopuistosta perittyä. Nyströmin asemapiirroksen käytävät olivat nekin kartanon aikaisia.

Puutarhan seuraava hahmotelma näkyy Nyströmin vuonna 1893 laatimassa asemapiirroksessa uutta piha- ja pesularakennusta varten. Piirroksessa erottuvat huvilapalstan aitaus, kalliot, käytäväjärjestelyt sekä rannan uimahuone ja laituri. Rantakäytävä, myös rakennuksen kohdalla ovat perua kartanopuistosta. Ensimmäinen varsinainen Tamminiemen puutarhaa esittävä piirustus on päiväämätön asemapiirros, Plan öfver Mejlsans villan N:o 15 Ekudden, 1/1000 (HKA), joka on todennäköisesti piirretty melko pian vuoden 1892 tonttijaon jälkeen. Piirros esittää puutarhan käytäväverkon ja rakenteet tavalla, joka vastanee toteutusta.

Tamminiemen puutarhaan suunniteltu käytäväverkosto edusti ajalle tyypillistä, huviloiden promenadipuutarhan sommitelmaa, johon liittyi lehtimajoja ja erimuotoisia kukkapenkkejä. Suunnitelmassa istutusryhmät on esitetty hyvin viitteellisesti. Etelästä Seurasaaarentieltä johti loivasti huvilan länsisivulle kaartuva ja huvilalta

talouspihaan johtava leveä käytävä. Kyseessä on vanha kartanon aikainen niityn laidassa kulkenut tie, sittemmin 1800-luvun puistotie. Huvilan itäpuolen pääsisäänkäynnille oli osoitettu kulkureitti, joka myötäili kallionpyypylän reunaa kääntyen sisääntuloportaiden luokse. Valokuva osoittaa, että maaston korkeusero edellytti portaita.

Loivasti kaartuva rannansuuntainen puistokäytävä vastaa linjaltaan pääosin nykyistä ja on siten käytävistä vanhin. Tamminiementielle johtava käytävä on suurin piirtein samalla paikalla kuin nykyinen, joskin suoritettuna. Huvimajalle kartanon aikana johtanut suora käytävä katkesi palstoituksen yhteydessä ja puutarhasuunnitelma ei ole säilyttänyt sitä.

Tukkukauppias Jörgen Nissenin uusi päärakennus sijoittui lähelle rantaa ja sen tarjoamia näkymiä. Puretun huvilan paikalle suunnitelmassa on esitetty laaja ryhmäkasvi-istutus.

Kukkia ja taimia hankittiin Villa Nisseniin, tiettävästi kelloseppä Erik Aikalan puutarhasta. Ehkä lähempänä olleesta Sundsténin taimistostakin. Päärakennuksen idänpuoleisen rinteeseen alle muodostettiin säännöllinen, hiekalla päällystetty leikki- ja pelikenttä, jonka päädyssä oli leikkimökki. Kartanon vanha huvimaja säilyi eteläosan kallioilla. Kallion itäisen rinteessä alla oli kasvihuone.

Presidentin virka-asunnon kunnostyöhön liittyen puutarha-arkkitehti John Hausen laati Tamminiemen alueelle puutarhasuunnitelman 1956. Modernismin puutarha-ihanteelle ominaisella tavalla polkuja karsittiin ja nurmialuetta kasvatettiin entisten käytävien yli. Jäljelle jäivät vain pääkäytävät Seurasaaarentieltä ja Tamminiementieltä. Rantapolku ja käytävä päärakennuksesta huvimajalle korvattiin luonnonkivilaatoilla. Puutarhan rajaksi suunniteltiin Tamminiementien puolelle leikattu pensasaita. Suunnitelmaan liittyvää kasviluetteloa tai selitystä ei ole löytynyt. 1930-luvulla vielä ollutta rantapuustoa suunnitelmassa esitetään harvennettavaksi. Uusia vapaamuotoisia pensasistutuksia oli runsaasti, varsinkin päärakennuksen ympärillä.⁵⁶

1960-luvun lopun tärkeä rakennushanke oli hirsisaunan muutostyö ja uima-allastilan rakentaminen laituriineen. Pengerrettyä rantaa kasvatettiin ulospäin myös pääarakennuksen edessä. Tamminiemen puoleiselle tontinrajalle pystytettiin uusi aita. Kun Seurasaarentieltä saapuva asiointiliikenne alkoi muodostua häiriöksi, päätettiin rakentaa uusi huoltoyhteys pohjoispuolelta Solhemin tontin puolelta. Uusi huoltotie saatiin valmiiksi 1976. Hankkijan vihertyöho laati uuden istutussuunnitelman yhtenä tärkeänä periaatteena massaistutuksilla toteutettava suojaistus Tamminiementien puoleiselle rajalle. Samassa yhteydessä tehtiin pääarakennuksen lähiympäristöä koskeva tarkempi istutussuunnitelma. Siihen sisältyi mm. vuorimäntyjen massaistutus ja lisää pensasryhmiä 1960-1970-luvun ihanteiden mukaan.

Rannan täytön tuennaksi suunniteltiin kivimuuri joka toteutuksessa vaihtui kiviheitokkeeksi. Myös rannan puolelle rakennettiin teräsverkkoaita (panssariverkkoaita). Suoja-aidat, valvontalaitteet ja ulkovalaistus olivat 1970-luvulla keskeisiä puistoalueen ilmeeseen vaikuttavia uudistuksia. 1970-luvun istutussuunnitelman tarkoitus oli yhtälailla suojata puutarhaa ulkopuolisten katseilta.

Tamminiemen muuttaminen museoksi 1987 merkitsi muutos- ja korjaustöitä ja tarvetta laatia museon ja alueen kehittämisen ja ylläpitosuunnitelmia. Saunalaituri purettiin huonokuntoisena 1990-luvun alussa. Museoviraston toimeksiannosta laadittiin 1995 puutarha-alueen inventointi, puuston ja kasvillisuuden kartointi sekä kunnostussuunnitelma.⁵⁷

Puutarhasuunnitelma Tamminiemeen. 1/1000 John Hausen, Puutarhataito Oy 1956, MV Ta)

57 tekijä Matti Liski, maisema-arkkitehti yo 1995

Säilyneisyys

Matti Liskin kartoittamista puista vanhimmat olivat 1800-luvulta, niiden joukossa muutamat männyt ja keski-alueen tammet, jotka todennäköisesti periytyvät 1840-luvulta. Seuraavaksi vanhimman puuryhmän muodostivat yli satavuotiaat puut, jotka oli istutettu vuoden 1890 myrskytuhojen jälkeen. Näitä ovat lehmukset, vaahterat ja koivut sekä todennäköisesti myös sisääntuloporttien vieressä kasvavat pihtakuuset. Rantapuista suurin osa oli luontaisesti kasvuun lähteneitä. Vuonna 1975 istutetut massaryhmät muodostivat uusimman ikäkerrostuman. Ne olivat monin ennen 2012 kunnostustöitä huonossa kunnossa.

Pensasistutusten aikakerrostumia edustivat 1950-luvun ja 1970-luvun istutukset, kuten pääarakennuksen takaseinustalla kasvavat kuusamat, unkarinsyreeni ja kiiltotuhkapensaat; samoin pienen kallion ja huvimajan kallion kiiltotuhkapensaat. Samaan ryhmään kuuluivat luultavasti Lipputangonmäen suuremmat jasmikkeet. Vielä vanhempia saattoivat olla saunalla vievien portaiden vieressä kasvavat syreenit. Vuonna 1975 ja sen jälkeen istutettuja pensaita olivat marjakuuset, alppiruusut, araliat, kurttulehtiruusut, mongolianvaahterat, syyshortensiat, juhannusruusut ja vuorimännyt. Tuolloin istutetut pensaat kasvoivat usein suurina, avoimia paikkoja peittävinä massaistutuksina. Ne edustivat vanhalle puutarhalle vierasta lajistoa ja istutustapaa.

Puutarhakäytävistä vanhin on rannassa Seurasaarentien portilta pääarakennuksen eteen kaartuva käytävä. Toiseksi vanhin mutta rakenteena parhaiten säilynyt käytävä on huvimajan kalliolle - ”Aurinkokokuulalle” johtavan kylmäladotun tukimuurin varaan rakennettu ramppimainen käytävä.

Tamminimentieltä tuleva käytävä on löytänyt paikansa viimeistään 1900-luvun alussa. Talousrakennuksen vanhan päädyn kohdalla oleva kylmäladottu tukimuuri on 1900-luvun alusta. Pää- ja talousrakennuksen välinen kivinen tukimuuri esiintyi ensimmäisen kerran vuoden 1956 puutarhasuunnitelmassa. Vuonna 1975 uusittiin saunalle johtavat graniittiportaat. Pääarakennuksen edustalla on huvilaan liittyvä kivipaasien rivi. Sekä Tamminiementien että Seurasaarentien sisääntuloja reunustavat portinpylväät ovat todennäköisesti peräisin 1900-luvun alusta.

Keväällä 2012 valmistui Tamminimen museon rakennusten laaja korjaus- ja restaurointihanke. Puutarhan ominaispiirteitä kunnioittava kunnostustyö on toteutettu samaan aikaan.

42106 Päärakennus

Alkuperäinen tilanne

Liikemies Jörgen Nissenin ja hänen vaimonsa Hannan uuden pääarakennuksen piirustukset hyväksyttiin 11.6.1903 ja huvila valmistui 1904. Nuorten arkkitehtien Sigurd Frosteruksen ja Gustaf Strengellin suunnittelema rakennus sijoittui rantakalliolle näkyvälle paikalle avautuen maisemaan ja aurinkoon isojen ikkunoiden ja terassien välityksellä. Alueen hirsihuviloiden joukossa ympärivuotiseksi perheasunnoksi rakennettu kivirakennus oli valmistuessaan erilainen ja moderni esikaupunkihuvila, joka heijasti keskieuropalaisten esikuvien innoittamia uusia asumisihanteita. Jykevän sokkelin päältä kohoava rakennus oli kiinteä volyymi, johon liittyi kaakkoispäädyn katettu terassi ja lounaispuolen kaareva erkkeri. Sekä terassin että erkkerin päällä oli parveke. Jugendtyylille ominaisia piirteitä olivat yläosaltaan aumattu taitekatto ja räystäslinjan porrastuva, vaihteleva viiva, joka rannan puoleisen suuren ikkunan päällä muuttui loivasti kaarevaksi. Samankaltaisia kaarevia räystäslinjoja käytti arkkitehti Henry van de Velde, jonka luona Frosterus työskenteli vuosina 1903-1904. Rannanpuoleinen julkisivu oli pääosin symmetrinen, kahden erkkerin kehystäessä keskeistä kaari-ikkuna- ja parvekeaihetta. Sisääntulopuolen julkisivu oli epäsymmetrinen ja huipentui pääportaan muodostamaan torniaiheeseen. Keskieuropalaista jugendtyyliä edustivat erkkeriden räystäältä kohoavat pienet pyöristetyt tornit sekä vesikatolta kohoavat savupiiput, joissa oli loivasti kapeneva yläosa. Tunnusomaisia yksityiskohtia olivat räystäskourujen takorautakonsolit ja kupariset syöksytorvet, joiden suppiloissa oli koristeelliset korkokuviot. räystäältä kohoavat pienet pyöristetyt tornit sekä vesikatolta kohoavat savupiiput, joissa oli loivasti kapeneva yläosa. Tunnusomaisia yksityiskohtia olivat räystäskourujen takorautakonsolit ja kupariset syöksytorvet, joiden suppiloissa oli koristeelliset korkokuviot.

Erimuotoiset ikkunat heijastivat sisätilojen vaihtelevaa luonnetta. Useimmat ikkunat olivat suorakulmaiset, ja isompiin ikkunoihin kuului jakopuitteen yläpuolella tiheällä välipuitejaolla jäsennetty osa. Suurimmat ikkunat olivat poikkeuksellisen muotoiset – pohjakerroksen olohuoneen ikkuna muodosti loivasti kaarevan erkkerin ja toisessa kerroksessa oli lounaispuolen erkkerin päällä poikkeuksellisen suuri, kaarevan muotoinen ikkuna. Ikkunoiden muotoilu muistutti lounaaseen levittäytyvän merenlahden aaltoilua ja säteilevää aurinkoa.

Julkisivun alkuperäinen, vaalea rappauspinta oli hierretty sileäksi ja siihen liittyi paikoin reliefaiheita, pyöristyyksiä, nauhamaisia korostuksia, ruutu- ja lista-aiheita. 1900-luvun varhaiset valokuvat näyttävät kahdella sävyllä jäsennetyn rappauspinnan. Kaakkoispäädyn julkisivu oli erityisen näyttävä ristikkorakennetta

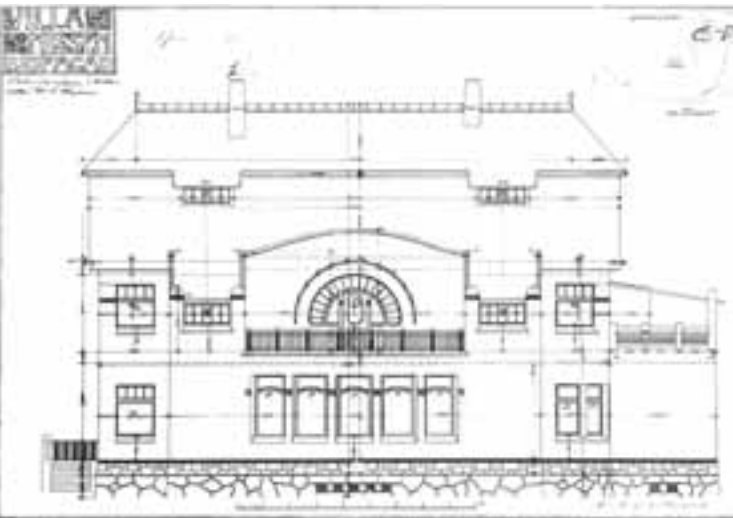
muistuttavine ruutuaiheineen ja rappauslistoineen. Rakennuksen ulkoasua elävöittivät punainen savitiilikate, eri sävyillä korostetut yksityiskohdat, kuten tummansävyiset takorautakannakkeet, umpinaisten räystäs-

koteloiden tummat peitelistat ja kaakkoispäädyn yläosan ristikkoaihe. Räystäskourut ja syöksytorvet oli maalattu vaalealla sävyllä.

Rakennuspaikka tarjosi tilaisuuden suunnata asuinhuoneet mahdollisimman edullisesti auringon ja näkymien mukaan. Arkkitehdit ja rakennuttajat saattoivat käyttää vertailukohteena tontilla ennestään sijaitsevan, Öhmanin huvilarakennuksen konseptia. On mielenkiintoista todeta, että huoneiden sijoitus ja ilmansuunnat vastasivat pitkälle jo Gustaf Nyströmin suunnitteleman huvilan ratkaisua. Ensimmäiseen kerrokseen oli kolme sisäänkäyntiä: pääsisäänkäynti, keittiön ovi ja isännän työhuoneen ovi katetulle terassille. Pohjakerroksessa oli eteisen, hallin ja suuren salongin lisäksi ruokasali, isännän huone, tyttären huone, keittiö aputiloineen ja wc-tila. Toisessa kerroksessa oli ylähalli, neljä huonetta, kylpyhuone, wc-tila ja kolme parveketta. Molempien asuinkerrosten selkeä ja hierarkkinen tilallinen jäsentely perustui seurustelutilojen, makuuhuoneiden ja aputilojen taitavaan ryhmittelyyn, jossa ytimenä oli keskeisesti sijaitseva, avara porras- ja oleskeluhalli. Ala- ja ylähalli, olohuone ja päämakuuhuone sijoitettiin rakennuksen keskiakseliin. Pääoven ja portaiden sijoituksen takia asetelma oli epäsymmetrinen. Iltapäiväaurinko tulvi sisään olohuoneen ja yläkerran päämakuunhuoneen suurista ikkunoista. Muut huoneet sijoitettiin rakennusrungon kulmiin siten, että lähes kaikki saivat päivänvaloa kahdelta suunnalta. Yleensä huoneen nurkassa oli ikkunallinen erkkeri, alkovi tai aputila. Tämä tilasuunnittelun periaate on 1900-luvun vaihteen uudelle asuinarkkitehtuurille ominainen piirre, joka esiintyy mm. Frank Lloyd Wrightin kuuluisissa esikaupunkihuviloissa. Asunnon huoltotilat, kuten keittiö, varastot, kylpyhuone, WC-tilat ja sivuporras, oli keskitetty rakennuksen pohjoisosaan. Pääportaan lisäksi oli keittiön ja ruokasalin väliin sijoitettu toinen, kapeampi sivuporras.

Sisustus toteutettiin rakennuttajien ja arkkitehtien näkemyksiä yhteen sovittaen. Ensimmäisten omistajien suosima sisustustyyli oli valokuvista päätellen varsin moderni ja yleissävyltään vaalea. Ensimmäisen kerroksen lattioissa käytettiin vinoruutuparkettia. Sisäovet olivat yleensä säännöllisiin ruutukenttiin jaettuja peiliovia. Päähuoneiden seinien alaosa maalattiin vihertävillä tai sinertävillä sävyllä, seinien yläosa ja katto maalattiin valkealla sävyllä. Toisen kerroksen avaran ylähallin seinät ja katto maalattiin alun perin lähes samaan, vaaleaan sävyyn.

Huvilarakennuksen ulkoseinät ja kantavat väliseinät muurattiin tiilestä ja rapattiin. Välipohjat tehtiin puurakenteisina, lukuun ottamatta kellarin välipohjan kappaholvirakennetta. Villa Nissen oli toteutuessaan kansainvälistä tasoa, moderni ja teknisesti hyvin varustettu vesijohdolla, viemärillä, kahdella WC-tilalla ja kylpyhuoneella. Huvilaa lämmitettiin aluksi kaakeliuunien avulla.

Muutokset ja nykytilanne

Amos Andersonin omistajakauden (1924-1939) alussa huvila kunnostettiin erityisesti talotekniikan osalta. Kun Anderson oli lahjoittanut Tamminiemen presidentin asunnoksi, toteutettiin 1940-luvun alussa eräitä korjaustöitä rakennushallituksen toimesta. Suunnittelijana oli arkkitehti Toivo Pelli. Päärakennuksessa suoritettiin pintakorjauksia ja vähäisiä tilamuutoksia. Eteishallin kulmaan rakennettiin uusi naulakkotila ja uusi WC. Lisäksi rakennettiin päärakennuksen alle kalliosuoja. Huvila sisustettiin presidentin linnasta tuoduilla biedermeier- ja uusrokokoohuonekaluilla sekä ja ruokasalikalustolla.

Päärakennus peruskorjattiin keväällä ja kesällä 1956 presidentin varsinaiseksi virka-asunnoksi. Suunnittelusta vastasi rakennushallitus ja muutossuunnitelmat laati Kokko&Kokko Arkkitehtuuritoimisto. Julkisivujen rappauspinnat korjattiin ja mahdollisesti suoritettiin osittaista uusintarappautta. Vesikate uusittiin ja yksikupuinen kattotiili vaihtui kaksikupiseksi. Uudistus oli sisätilojen osalta perusteellinen. Niiden suunnitteluun osallistuivat sisustusarkkitehti Maija-Liisa Komulainen ja tekstiilitaiteilija Liisa Suvanto. Pohjakerroksen sali yhdistettiin viereisiin tiloihin laajentamalla oviaukkoja. Toisen kerroksen halli yhdistettiin entiseen makuuhuoneeseen purkamalla kevyet väliseinät ja asentamalla tilalle korkeat liukuovet. Ylähallin jatkeeksi sisustettiin avara ruokasali, johon liittyi tarjoiluhuone ruokahisseineen. Uunit purettiin kahta lukuun ottamatta. Ensimmäisen kerroksen lattiat päällystettiin tammisauvaparketilla ja toisen kerroksen lattiat päällystettiin kokolattiamatolla. Pääportaikko uusittiin tammipintaisena kaiteineen ja säleikköineen. Ala- ja ylähallin sekä toisen kerroksen ruokasalin uudet sisäkatot rakennettiin kangaspäällysteisinä alakattoina, joihin asennettiin uppoasennusvalaisimet. Kangaskatot maalattiin tummalla sävyllä.

Muutostyössä Tamminiemi menetti jugend-interiörivaiheesta muistuttavia piirteitään. Interiöörien uudistunut ilme perustui pääosin vaaleisiin, yhtenäisiin pintoihin ja avoimesti toisiinsa liittyviin oleskelutiloihin. Tilat muodostivat neutraalin taustan sisustukselle, joka koostui rinnakkain aseteutuista vanhoista ja moderneista huonekaluista. Koska keskeiset huoneet liittyivät toisiinsa ilman ovia, toteuttaen modernismin ihannoimaa tilallista jatkuvuutta, ei ollut enää perusteltua korostaa huoneita poikkeavilla väreillä, vaan seinät maalattiin yhtenäisen vaaleiksi.

Vuosina 1974-75 toteutettiin laajoja peruskorjauksia uudistustöitä. Tiilikatto ja julkisivurappaus uusittiin. Huvila sai uuden, läpivärjätyllä, sementtipitoisella Terrasit-rappauksella toteutetun värityksen, jolla tavoiteltiin alkuperäistä väritystä. Julkisivun punertava sävy ja karkea pinta eivät kaikilta osin näytät vastanneen tavoitteita. Päärakennuksen sisustuksia uusittiin mm. professori Timo Sarpanevan ohjeiden mukaan ja käyttämällä korkeatasoista suomalaista muotoilua, Alvar Aallon kalusteita sekä Yrjö Kukkapuron nahkatuoleja ja -sohvia.

Vuodesta 1987 alkaen suoritettiin museotoiminnan vaatimia kunnostustöitä ja sisustettiin päärakennukseen varsinaisia museotiloja täydentäviä näyttelyhuoneita.

Vuosina 2010-2012 toteutettiin päärakennuksen restauroiva ja konservoiva korjaustyö. Hankkeen tavoitteena oli taloteknisten ja rakennusteknisten korjausten lisäksi kehittää Urho Kekkosen museon yleisöpalvelua, saavutettavuutta ja henkilökunnan tiloja.

Korjaus- ja restaurointihanke jakautui kolmeen osaan: julkisivun ominaispiirteitä palauttavaan rappaus- ja maalauskorjaukseen, sisätilojen korjaus- ja muutostyöhön, johon sisältyi talotekniikan korjaus, sekä museotilojen konservointihankkeeseen.

Yleisötilojen saavutettavuutta parannettiin rakentamalla ulkopuolinen porrastoin ja sisätilaan kevythissi sekä liikuntarajoitteisille soveltuva wc. Kolmannessa kerroksessa laajennettiin museon henkilökunnan tiloja. Paloteknistä osastointia parannettiin. Henkilökunnan tilojen ilmanvaihdon parantamiseen asennettiin ilmastointikone yläullakolle. Teknisiä järjestelmiä uusittiin osittain ja kunnostettiin osittain. 1. ja 2. kerroksen museotilat sekä porrashuone ja 3. kerroksen studiotila konservoitiin Museoviraston ohjaamana erillistyönä. Julkisivukorjauksen periaatteeksi valittiin hankkeen aikana sileän rappauspinnan ja varhaisten värityisperiaatteiden palauttaminen vanhan kalkkimaalausnäytteen pigmenttianalyysin perusteella.

42107 Puinen huoltorakennus

Kuvat:

Talousrakennus rakennettiin 1900-luvun alussa rannan tuntumaan samoihin aikoihin kuin uusi päärakennus. Sitä laajennettiin Ernst Sundgrenin omistajakaudella (1914-1923) arkkitehti Albert Nybergin suunnitelmien mukaan. Päätyyn rakennettiin asuinhuone ja mankelihuone, pohjakerrokseen jääkellari ja pesutupa.

1950-luvulta alkaen talousrakennuksessa tehtiin presidentin virka-asuntoon liittyviä korjaustöitä. Länsipäätyyn rakennettiin hirsisauna 1956 (arkkitehdit Kokko & Kokko) sekä uima-allasosasto 1969 (arkkitehtisuunnittelu Matti Husa ja Leena Kaitera, Rakennushallitus).

Tamminiemen museotoimintaan liittyen yksikerroksiseen, tiilikattoiseen huoltorakennukseen rakennettiin kahvila 1994 päätyosan säilyessä henkilökunnan asuntona. Vuonna 2012 valmistui huoltorakennuksen korjaus, jonka yhteydessä kahvila laajennettiin ja uudistettiin.

42108 Huvimaja

Kuvat:

Tamminiemen vanhimman rakennuksen historia liittyy kiinteästi Meilahden kartanon vaiheisiin. Huvimajan rakentamisajankohdasta ei ole kuitenkaan varmaa dokumentoitua tietoa. Mahdollisina rakennuttajina on esitetty joko Fabian Steinheil, Emilie ja Vladimir Mussin-Puschkin tai Alexander Kusjeleff-Besborodko. Vuonna 2011 suoritettujen huvimajan konservointityö toi esiin ajallisia kerrostumia, joiden perusteella on jatkossa mahdollista tehdä perusteellisempi historiallisten vaiheiden analyysi.

Huvimaja on rakennettu kalliolle. Majalle johtaa korkea pengermuurin varaan rakennettu kaareva käytävä. Sokkeli on muurattu epäsäännöllisistä kivistä ja julkisivut on vuorattu leveillä, höylätyillä vaakalaudoilla, joiden sileän pinnan tarkoitus on jäljitellä kiviulkisivua. Palkistojen osina ja räystäillä on muotoon höylättyjä listaprofileja ja kipsistä tehtyjä konsoleja. Pääjulkisivun päätyaiheena on klassinen tympanon. Tempelipäätyä täydentää neljän joonialaisen puupylvään muodostama halli.

Huvimajan paripeiliovin yläosat ovat lasia. Sisätila on lähes kuution muotoinen huone, jossa on ikkunat joka suuntaan, leveistä laudoista tehty, öljymaalattu lattia, papereilla päällystetyt sisäseinät ja leveistä, sileistä laudoista tehty sisäkatto. Sivu- ja takaseinillä kiertää kiinteä, ruutuaiheisella selkänojalla varustettu, siro puupenkki, joka saattaa olla 1900-luvun alusta.

Huvimaja on museokäytössä

Vanhtitupa

Seurasaarentien lähellä sijaitseva vahtitupa suunniteltiin ja toteutettiin Carl Gustaf Mannerheimin presidenttikaudella 1944-1946 kalliolla olevan uusklassisen huvimajan vapaana muunnelmana. Julkisivun klassisia yksityiskohtia on suunniteltu antaumuksella. Suunnittelijoina olivat Rakennushallituksen uusi pääjohtaja, tunnettu arkkitehti Erkki Huttunen ja arkkitehti Antero Pernaja. Puurakennukseen kuului eteinen, käymälä, päivystyshuone ja alkovi, johon mahtui kaksi vuodetta. Keskellä runkoa oli tulisija ja savuhormi. Työntekijöiden sisäänkäynti oli pitkällä sivulla puiston puolella. Perustukset tehtiin betonista ja julkisivut vuorattiin höylätyllä vaakalaudalla. Pääjulkisivun päätyaiheena oli klassinen tympanon ja tempelipäätyä täydensi neljä toskanalaista puupylvästä kapiteeleineen ja jalustoineen. Keskimmäisten pylväiden väli oli muita leveämpi.

1970-luvun korjausmaalauksen jälkeen vartiotuvan seinävärinä oli voimakas keltaokra, listat ja ikkunat olivat harmahtavan valkoiset ja ovet harmaat.

Tamminiemen museon perustamisen vuonna si-joitettiin lipunmyyntipiste vahtitupaan ja 2010-luvun peruskorjauksen yhteydessä kesäkahvila. Vahtituvan nykyinen ulkoasu vastaa pääosin vuonna 1944 päivättyä suunnitelmaa, lukuun ottamatta päätyjulkisivun ikkunoiden puitejakoa.

58021 Pihavaja

Uusi puurakenteinen pihavaja valmistui 2012.

16 a. Villa Angelica(Waaranto, Tammisto)

OSOITE
TAMMINIEMENTIE 3

KIINTEISTÖTUNNUS
nn-nnnn

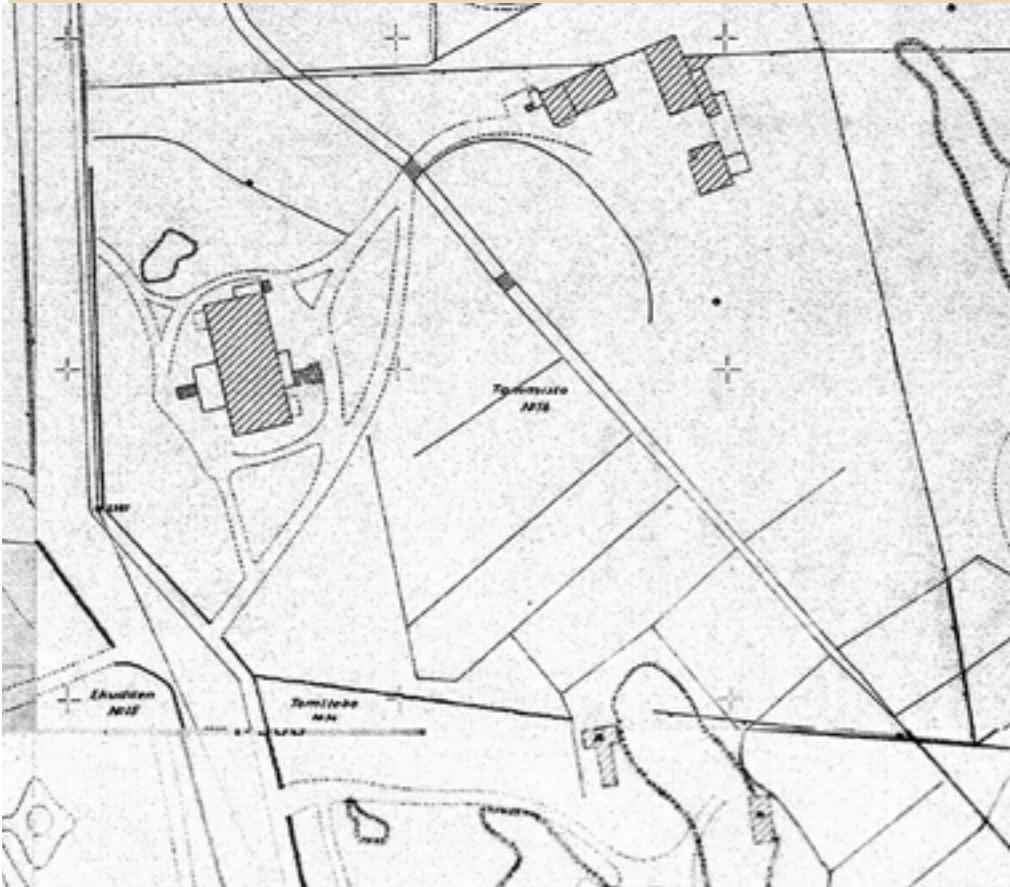
RAKENNUSTUNNUKSET
42119

Historia, omistus ja vuokrasuhteet

Huvilapalstan ensimmäinen vuokraaja oli puutarhuri Fridolf Sundsten vuonna 1893. Nykyinen rakennus valmistui vuonna 1900 suunnittelijana Carl Ärt Puutarhuri Sundsten kuoli vuonna 1908. Vuonna 1910 vuokraoikeus siirrettiin perillisille. Seuraavana vuonna kaupunki solmi palstan vuokrasopimuksen metsänhoitaja A Ericssonin kanssa. Alppimajatyylinen huvila sai uuden nimen Waaranto kun rakennusmestari Janne Waaranto hankki sen omistukseensa vuonna 1917. Sodan aikana Waarantojen alakertaan asettui venäläinen vanhauskoinen ortodoksinen kirkkokunta. Mutta ortodoksisia hengellisiä konsertteja muistetaan järjestetyn huvilalla jo 1920-luvulla.⁵⁸ Kaupunki osti huvilan vuonna 1969. Talossa toimi sen jälkeen Käsityön Ystävät ry. 1993 huvila vuokrattiin Kokkosen ravintoloitsijaperheelle joka peruskorjasi rakennuksen ja perusti kahvilaravintolan Villa Angelican.

58 Sarah Hemgård kertoo lapsuusajan kävelymatkasta Toivolasta Waarantoon kuuntelemaan kaunista laulua

Ote vuoden1936 kantakartasta (HKA)

Huvila nähtynä Tamminiementien toiselta puolelta. Keväällä 1965. Raija Järvelä / HKM

Rakennuksien sijainti

Huvila numero 16 rakennettiin loivalle puistomaiselle kummulle Tamminiementien varrella. Huvilan asemapiirroksessa näkyy vielä Tamminiementie entisenä puistokäytävänä. Toinen näistä Meilahden kartanon aikaisista käytävistä kulki huvilan rakennuspaikan takaa, pellon laidassa. Rakennus sijoittui näiden väliin.

Pääjulkisivu suuntautui länteen, Tamminiemen puutarhan ja merelle, jonka on täytynyt näkyä Tamminiemen puutarhan puiden lomasta. Ympäristö oli ilmeisesti varsin paljas, sillä elokuun myrsky 1890 oli kaatanut valtaosan Meilahden puistosta peräisin olevista vanhoista tammista. Vain yksi tammi säilyi. Siitä ja tien toisella puolella säilyneistä kolmesta muusta tammesta palstalle tuli nimeksi Tammisto.⁵⁹ Nimi muuttui Waarannoksi seuraavan omistajan, rakennusmestari J.A. Waarannon mukaan.

Sivurakennusten ryhmä rakennettiin 1920-luvun lopussa pellon laidalle, keskelle pitkää laaksoa (muutospiirustukset 1929 J.A Waaranto). Siihen kuului yhdistetty autotalli-sauna, asuinrakennus ja puuvaja.

Sekä rakennus että maa-alue ovat nykyään kaupungin omistuksessa, joten huvilalla ei ole vuokra-aluetta tai tonttia.

Puutarhan vaiheet

Vanhaa puutarhasuunnitelmaa ei ole löytynyt. Asemapiirroksessa oleva käytävä periytyy Meilahden kartanon ajoilta ja näyttää säilyneen myös huvilan pihajärjestelyissä. Huvilan ensimmäinen vuokraaja puutarhuri Sundsten oli toiminut alueella jo vuodesta 1892. Hän viljeli kartanon entisiä peltoalueita ja käytävän on täytynyt tuolloin olla käytössä. Voidaan olettaa että palstalle oli syntynyt uusia istutuksia korvaamaan myrskyn tuhossa kaatuneita puistopuita viimeistään huvilan tullessa asuinkäyttöön. Kerrotaan että vain yksi vanha tammi oli selviytynyt vuoden 1890 myrskystä.

Seuraavienkaan omistajien aikaisista muutoksista ei ole säilynyt tietoa.

59 Anero. s. 40.

Nykytila ja säilyneisyys

Pihakäytävät ovat säilyneet vanhoilla (1913) paikoilla. Käytäviä ja istutuksia rajaavat mukulakivireunat ja graniittireunakivet ovat viimeisten vuosikymmenien ajalta, samoin sinänsä hyvin hoidetut ja runsaat koristetutukset.

Rakennuksen pohjoispuolen on viime vuosikymmenien aikana annettu metsittyä. Tammia kasvaa edelleen tiheän nuoremman puuston seassa.

Rakennuksen etelä- ja kaakkoispuolen puutarha marjapensaineen on suurelta osin vanhaa viljelyalaa. Piha-alue on siis laajentunut puistoalueelle – Mutta tässä kohtaa käyttö palvelee periaatteita alueen kulttuurihistorian vaalimisesta. Pellon laidalla on säilynyt kolme omenapuuta vanhasta hedelmätarhasta.

Yksityiskohdat kuten käytävien rajaukset ja osa kahvilakäyttöön liittyvistä uusvanhoista kalusteryhmistä eivät kuulu huvilan historiaan. Ne antavat kuitenkin romanttista tunnelmaa ja miellyttävyyttä. Sen sijaan runsaalla pyörökiven käytöllä ei saavuteta riittävän viimeistelyä ilmettä historiallisesti arvokkaassa huvilapuutarhassa.

Vanhoja kasveja:

Omenapuut, tammet joista yksi yli 160-vuotias

Rakennukset

42119 Päärakennus

Alkuperäinen tilanne

Rakennusmestari Carl Ärtin piirustukset asuntopuutarhaa varten valmistuivat syyskuussa 1898.

Ensimmäisessä kerroksessa oli seitsemän huonetta ja keittiö, ullakkokerroksessa oli kaksi huonetta, toinen keittiö ja eteishalli. Leikkauspiirustus esitti matalan kivijalan varaan rakennettavaa, rossipohjalla varustettua hirsirakennusta. Ryömintätila oli matala. Leikkauksessa esitettiin havainnollisesti interiöörien tyypillisiä, profiloituja jalka- ja kattolistoja, parillisia ja yksittäisiä peiluvia sekä uuneja. Kaikissa huoneissa oli lämmitysuuni tai hella.

Pohjaratkaisu oli selkeä ja konstailematon. Pääsisäänkäynti oli tontin sisäosan puolella itäisivulla. Sen vieressä oli suora ulko-ovi portaisiin. Kolmas ulko-ovi oli pohjoispäädyssä ja neljäs ulko-ovi johti salista verannalle. Pitkittäisenä sydänmuurina toimivan hirsiseinän länsipuolella oli rivissä neljä huonetta, jotka olivat yhdistettävissä toisiinsa pariovien avulla. Pohjoisia päätyhuoneita lukuun ottamatta pohjaratkaisu oli lähes symmetrinen – keskellä oli iso sali ja sivuilla pienemmät huoneet. Ruokasali oli suoraan yhteydessä keittiöön ilman tarjoiluvälikköä, mikä poikkesi ajan porvarisasuntojen käytännöistä.

Alhaalla oli yhteisten huoneiden lisäksi todennäköisesti neljä makuuhuonetta ja pieni palvelijahuone. Pohjoispäässä oli kapea sivuporras.

Toisessa kerroksessa oli itäisivun puolella lämmitettävän ullakon, johon pääportaat nousivat eteisestä ja sivuportaat pohjoispäästä. Eteläpäädyssä oli parvekkeella varustettu makuuhuone ja salin päällä oli iso makuuhuone, joka sekin avautui parvekkeelle. Luoteiskulmassa oli keittiö, joka oli yhteydessä sivuportaan.

Pitkänomainen, pohjois-eteläsuuntainen huvilarakennus avautui länteen erkereiden, kuistin ja parvekkeen välityksellä. Suunnittelija oli maistraatille jätetyissä piirustuksissa osuvasti esittänyt vain julkisemman länsijulkisivun. Puolitoistakerroksisen rakennuksen harjakattoon liittyi länsipuolella kaksi poikittaista, ulospäin kallistuvaa harjaa, jotka muodostivat pitkään julkisivuun

cottage-tyylille ominaiset päätyaiheet. Räystäään yli kohoavissa, kaarimuotojen ja kattoratsastajien korostamisessa, lohikäärmetyyllisissä päätyaiheissa huipentuivat suunnittelijan ambitiot luoda tyyllisesti mielenkiintoinen ja muodikas rakennus. Polveilevan julkisivusommittelun avulla ulkopinnat jakautuivat erikokoisiin kenttiin, joita kehystivät nurkkalaudat ja vaakalistat. Peruspinnan muodosti vaakalaudoitus, joka vuorotteli pyöristettyjen paanujen muodostamien, suomumaisten kenttien kanssa. Erkkerin ja kuistien alaosassa oli pysty-laudoitusta.

Muutokset ja nykytilanne

Rakennusmestari Wilho Lekmanin syyskuussa 1911 laatimat muutospirustukset osoittavat, että huvila oli toteutunut suunnitelmien mukaan. Porrasjärestelyt muuttuivat ja keittiö esitettiin siirrettäväksi koilliskulmaan. Itäisivun sisäänkäynnin puolella esitettiin uuden porrashuoneen rakentamista osittain vanhan rungon ulkopuolelle. Toinen uusi porrashuone ja keittiöeteinen suunniteltiin pohjoispäätyn. Eri kerrokset saattoivat näin toimia vielä selvemmin itsenäisinä asuntoina. Ullakolle rakennettiin lisää asuintilaa, kaikkiaan toisessa kerroksessa oli neljä makuuhuonetta ja keittiö. Julkisivupiirustuksen perusteella itäsivu oli arkkitehtuuriltaan lähes yhtä eloisa kuin länsipuoli. Uudet kuistit kasvattivat julkisivun linjaa ulospäin polveilevaksi. Ainoastaan pohjoispäädyn porrashuone nousi toiseen kerrokseen vanhan julkisivun ulkopuolella. Sitä ei kuitenkaan seläläisena toteutettu.

Rakennusmestari J. A. Waarannon vuonna 1929 suunnitteleman muutostyön piirustukset osoittavat, että ainakin itäisivun uusi porras oli toteutunut. Ensimmäisen kerroksen muutos koski lähinnä uutta kylpyhuonetta. Kerroksessa oli muutosten jälkeen kuusi huonetta, keittiö, eteinen ja kylpyhuone. Ullakolla oli kolme huonetta ja keittiö, eteinen ja kylpyhuone. Siihen rakennettiin muutosten yhteydessä pieni palvelijahuone.

Vuonna 1934 rakennettiin pannuhuone ja tehtiin keskuslämmitykseen liittyviä järjestelyjä. Pannuhuoneen ja kellaritilan katto oli ”rautapellillä ja asbestilla vuorattu”.

Vuoden 1977 inventointitietojen mukaan rakennuksessa oli tuolloin neljä asuntoa, joista suurin oli 126 m²:n kokoinen, 5h + k + kh.

Muutos kahvilaksi edellytti eräitä muutoksia, joille haettiin rakennuslupa 1993. Tilajako vuonna 1993 muutettiin edelleen vuoden 1929 tilannetta. Toiseen kerrokseen ei tehty muutoksia. Ensimmäisessä kerroksessa keittiö säilyi vanhalla paikallaan koilliskulmassa. Keittiö tulisi joiheen oli säilynyt. Palvelijan huoneesta purettiin komero ja keittiön viereen ryhmiteltiin tarvittavat märkätilat, jotka sijoituivat vuoden 1929 pohjassa näkyvän kylpyhuoneen lähelle. Ensimmäisen kerroksen salista ja eteisestä purettiin komeroita. Porrashuoneesta erotettiin ikkunaton työhuone. Olohuoneen rajausta ja uuni säilyivät ennallaan.

Rakennukseen asennettiin ainakin osittain koneellinen ilmanvaihto. Pihaportaat varustettiin irrotettavilla esteettömällä luiskalla. Muita julkisivumuutoksia ei tehty.

16 b. Villa Nybacka III

OSOITE
TAMMINIEMENTIE 3a

KIINTEISTÖTUNNUS
nn-nnnn

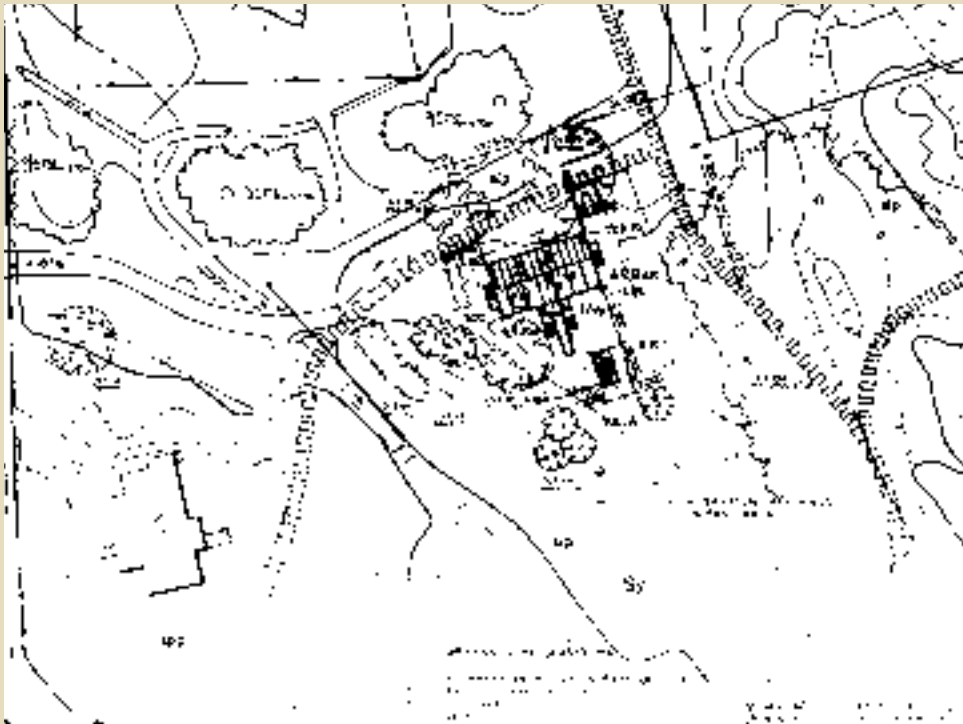
RAKENNUSTUNNUKSET
42112
42113

Historia, omistus ja vuokrasuhteet

Asuinrakennus on siirretty vuonna 1995 Arkkitehtitoimisto Jukka Turtiainen Oy:n suunnitelman mukaan. Paikalla on aikaisemmin ollut Sundstenin ja Blomfeltin kauppapuutarhan vajarakennus ja pieni asuinrakennus joka mahdollisesti oli puutarhan työntekijöiden käytössä. Keskemmällä sijaitisivat puutarhan kasvihuoneet ja avolavat.

Yllä: kartta 1936.
Alla: As Oy Nybacka III, Asemapiirros 1994. Tontille 18 siirretty Nbackan päärakennus näkyy oikeassa yläkulmassa.

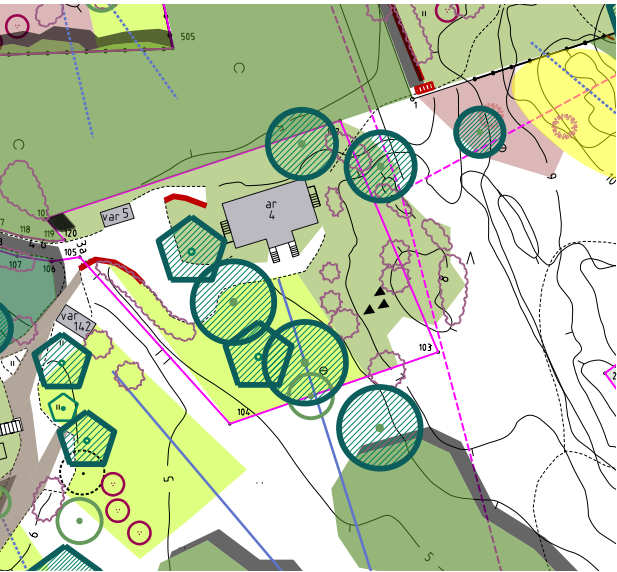
Rakennuksien sijainti

Asuinrakennus on sijoitettu rinteeseen ja pellon laskuajan välissä olevalle kuivalle paikalle tontin koillisosaan. Purettu talousrakennus ja asuinrakennus asettuivat pituussuunnassa avoimen maiseman rajalle. Nybacka III:n sijainti on poikittainen. Rakennuspaikan valinnassa on huomioitu vanhan puutarhan säilytettävät tammet. Näkymät pääikkunoista avautuvat kaakkoon, aikaisemmin avoimena olleen laakson suuntaan. Saapumissuunta rakennukselle on Tamminiementieltä kohti rakennuksen eteläpäätyä.

Pihan ja puutarhan vaiheet, säilyneisyys

Pellon reunalle rakennettu puutarha on uusi, mutta rakenteissa on käytetty paljon vanhoja, massiivisia graniittipaasia, joko purettujen talousrakennusten kivijaloista tai siirretyn asemarakennuksen mukana tuotuja. Keskellä puutarhaa kasvaa vanha arvokas tammi joka melko varmasti on Sundstenin ajoilta. Villa Angelican puolella pihaa reunustaa vanha syreeniainanne. Sitä reunustava kivimuuri saattaa olla osittain alkuperäinen, mutta muuria on jatkettu erilaisilla kivillä matalampana reunana ojan suuntaisesti.

Vanha yhteys tontille 18, ohi entisen kaalimaan, on säilynyt.

Arvot ja suositukset

Asuinrakennuksen poikittainen sijainti poikkeaa aikaisemmin vallinneesta tilanteesta. Koska rakennus myös on kooltaan suuri, asettuu se laaksomaiseman aikaisempaa hallitsevammin. Jatkosuunnittelulle jää harkittavaksi millä tavalla laakson ulkoilureitti saadaan sovitettua rakennuksen ja rinteeseen väliin. Myös laaksomaiseman avaaminen edellyttää huvilan asuinviihtyvyyden ja kulttuurimaiseman vaalimisen kannalta hyvien ristiriidattomien ratkaisujen etsimistä.

17. Tapiola (Solbacka)

OSOITE
HEIKINNIEMENTIE 4
HEIKINNIEMENTIE 2 (?)

KIINTEISTÖTUNNUS
nn-nnnn

RAKENNUSTUNNUKSET
nnnn
nnnn

Historia, omistus ja vuokrasuhteet

Huvilapalstan nro 17 ensimmäinen vuokraaja oli F Sundsten. Rakennuttajana mainitaan kuitenkin myös nimi F. Lundsten. Huvilaran ja vajarakennuksen suunnitteli A. Allenius (1898). Vaja rakennettiin myöhemmin Carl Ärtin (1899) suunnitelmien mukaan samoin kuin pieni ulkokuone.

Villa Solbacka oli yksityisomistuksessa, kunnes kaupunki lunasti sen vuonna 1972. Omistajia olivat:

- 1906 varatuomari v. Wellingste ja varatuomari A. Branders
- 1913 varatuomari A. Branders
- 1923 kauppias Carl H. Lemström, M. Lemström T. Lemström
- 1942 säilykemestari R. Seeström
- 1958 toimitusjohtaja M. Tuominen
- 1972 Helsingin kaupunki

Vuonna 1973 rakennus purettiin ja paikkaa käytettiin mm Seurasaaresta kaadettujen puiden varastointipaikkana

Vuonna 1994 Maija Aura ja Peter Strandberg vuokrasivat osan entisen Solbackan vuokra-alueesta ja siirrättivät Villa Tapiola-nimisen vanhan rakennuksen Toijalasta Meilahteen. Siirretyn rakennuksen suunnitteli Arkkitehtitoimisto Jukka Turtiainen Oy

Rakennuksien sijainti

Solbacka rakennettiin metsäiselle selänteelle nyk. Heikinniementien keskivaiheille, tien eteläpuolelle. Pääsisäänkäynnin vieressä Heikinniementieltä tultaessa sijaitsi Carl Ätin suunnittelema vajarakennus ja sen edustalle hiekkakenttä. Vielä ensimmäisinä vuosina huvilalta saattoi olla näköyhteys merelle tai Seurasaareen asti, sillä se sijaitsi korkealla ja metsää oli kaatunut vuoden 1890 myrskyssä.

Puutarhan vaiheet

Alkuperäinen puutarhasuunnitelma ”Förslag till Trädgårds anläggning å Villatomten No 17. å Meilans vestra udde.” on päiväämätön ja signeeraamaton. Se on luultavasti laadittu pian piharakennusten rakennuspiirustusten 1899 jälkeen, sillä asemapiirroksessa ja puutarhasuunnitelmassa piharakennuksien sijainti on sama. Tontti on pääasiassa kalliota ja metsää ja sen laidoilla metsäisen rinteen ja pellon rajassa kiertää polku puutarhakävelyä varten. Missä polusta haarautuu kulku ulkokuoneelle, on risteykseen sommiteltu maisemapuutarhan opin mukaan tiheämpi istutusryhmä.

Rakennuksen kahden asunnon symmetrisyys heijastuu puutarhan puolelle jossa verannan edustaa reunustaa yhtenäinen kaareva istutus. Vastapäätä sisäänkäyntiä nouseaan pyöreälle pensaiden rajaamalla oleskeluterasille kalliolla. Tien varrella, sisäänkäyntien edustalla olevan kentän matkalla on pensasaita (syreeniaidanne) ja rivi säännönmukaisia istutuksia. Suunnittelijan tarkoituksena näyttää olleen jättää kalliainen osa tontista luonnontilaan. Suunnitelman toteutumiseen viittaa se että vuoden 1936 kantakartta osoittaa kaarevan terassin ja

portaiden toteutuneen. Käytäviä on syntynyt useampia, ehkä käytännön sanelemana. Tontin rajalla on ollut aita, jota sisääntulon kohdalla täydensi pensasaita.

Kun Solbackan huvila vuonna 1973 purettiin, tontti oli kaksi vuosikymmentä ilman hoitoa. Rakennuspaikka oli käytetty puiden varastointiin ja paikalla kasvoi entisen huvilan purkamisen jälkeen syntynyt nuori metsikkö (raitoja, pihlajia, koivuja, vaahteraa). Tontilla ollutta arvokkaampaa puutarhakasvillisuutta oli tällä välin siirretty naapuruston puutarhoihin. Tulevan talon nurkalla olleet upeat saniaiset tuhoutuivat työmaa-aikana. Nykyiset asukkaat vuokrasivat alkuperäistä tonttia puolet pienemmän määrään vuonna 1994. Paikalle siirrettiin Tapiola Toijalasta. Vaja rakennettiin palstan kaakkoisnurkkaan paikalle, jossa oli nuori kuusikko.⁶⁰

Heikinniementien puoleiselle sivulle ei ole toistaiseksi rakennettu aita.

Nykytila ja säilyneisyys

Pihapiiri on hoidettu puutarhana rakennuksen välittömässä ympäristössä. Istutuksissa on jonkin verran käytetty vanhoja perennoja ja pensaita. Juhannusruusu sekä syreeniaidanne talon edessä ovat alkuepräisiä. Puutarhan muut istutukset ovat peräisin vuoden 1994 jälkeiseltä ajalta. Osa tien puoleisista syreeneistä on tuotu Toivolasta.⁶¹

Tontin kulmalla, sisäänkäynnin vierestä puretun piharakennuksen paikka erottuu pienenä aukeana. Huvilan pohjoispuolelta alkaa avokallio ja rehevöityvä

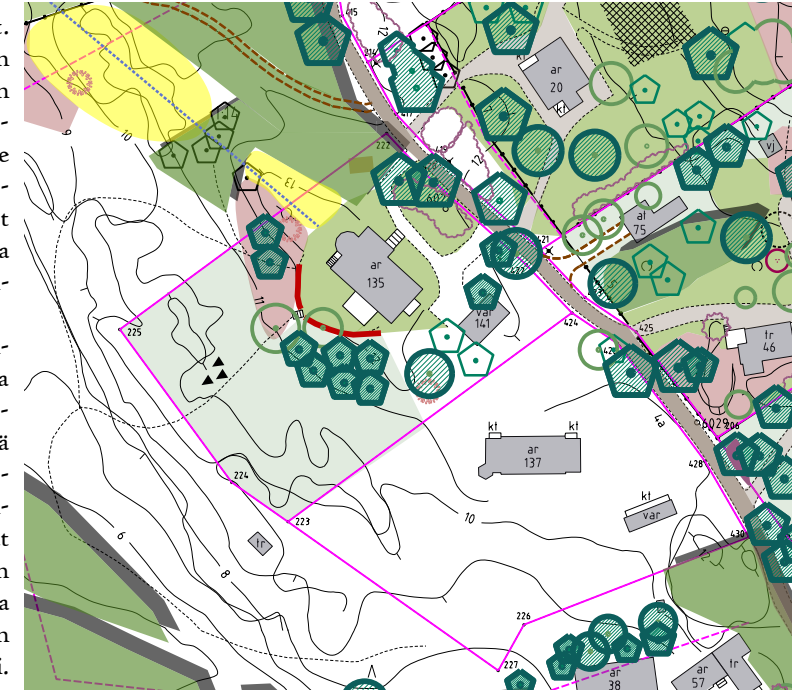
60 Maija Aura. 18.6.2012.
61 Maija Aura. 18.6.2012.

kallioketo, joka jatkuu pohjoisen Villa Nybackan (ent. Sommarro) tontille. Näköyhteys naapurihuvilalle on kasvamassa umpeen. Huvilan länsipuolella pihanurmen reunan muodostaa todennäköisesti alkuperäistoteutuksesta säilynyt kaareva luonnonkivitukimuuri. Rakenne on pitkälti kasvillisuuden peitossa ja kaipaa kunnostusta. Sen keskiakselissa nousevat betoniportaat saattavat olla alkuperäisen puutarhasuunnitelman ajoilta. Portaita reunustavat juhannusruusut ja niitä vastapäätä alatasanteella on laho vaahtera.

Pihan luonnonmukaisemman osan reunalla on leikkimökki (entisen ulkokuoneen paikalla) ja kaksi vanhaa mäntyä. Pihapiiri rajautuu komeaan pääasiassa arvokkaita korkearunkoisia mäntyjä kasvavaan metsään. Näitä on myös vajan lähellä. Osa männyistä on keloja 2000-luvun kuivien kesien johdosta. Metsiköstä löytyy villiintynyt laaja pensasangervokasvusto. Myös tuomipihlajat ovat levinneet voimakkaasti ja puistomainen luonne on häviämässä vesakoitumisen myötä kasvaessa. Vanhoja puita on kaatunut myrskyissä, mutta niiden paikalle on nousemassa nuoria mäntyjä, koivuja ja muutama tammi. Metsässä on kasa isoja kiviä, todennäköisesti vanhaa rakennusjätettä.

Toisin kuin muilla vuokra-alueilla, Tapiolassa ei ole puista tonttiaitaa. Sen puuttuminen avaa pysäköintipaikan ja jätepiirteen katunäkymään, mikä rikkoo muuten yhtenäistäistä katunäkymää Heikinniementiellä. Pihalle on rakennettu koiraita, jonka sijainti ja ulkonäkö on historiallisessa ympäristössä vieras.

Heikinniementie 2 – uudisrakennus

Rakennettiin poikkeusluvalla. Tarkoituksena oli siirtää paikalle vanha VRn rakennus vuodelta 1878 Pikku-Pasilasta, mutta sen hirret osoittautuivat madonsyömiksi. Rakennusta ympäröinyt vanha puutarha harvinaisine kasveineen siirrettiin Meilahteen ja osin helsinkiläisiin puistoihin.

18. Uusi Nybacka (ent. Sommarro)

OSOITE
HEIKINNIEMENTIE 6

KIINTEISTÖTUNNUS
nn-nnnn

RAKENNUSTUNNUKSET
nnnn
nnnn

Historia, omistus ja vuokrasuhteet

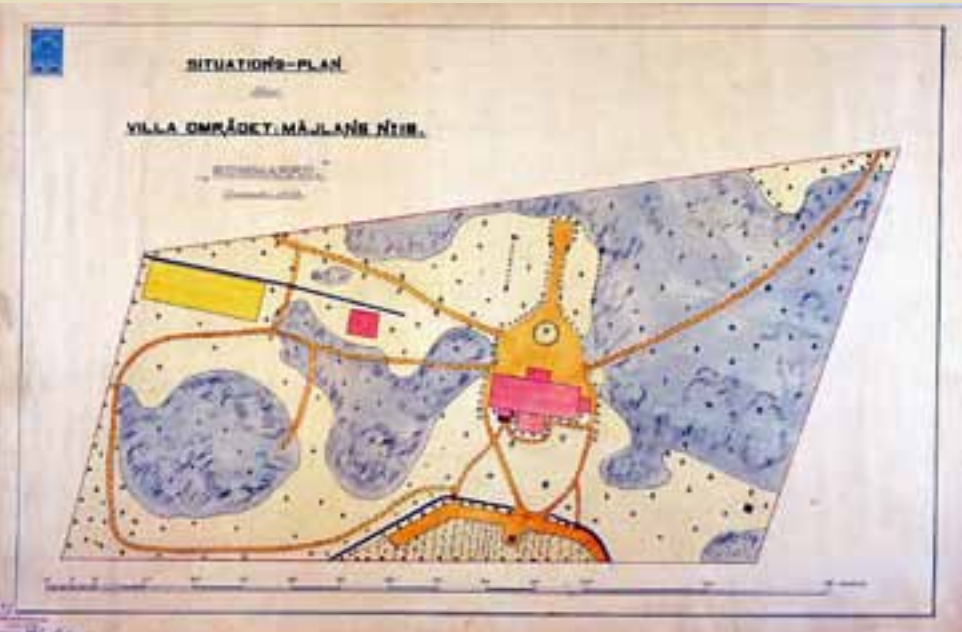
Vuoden 1894 palstoituksessa palstalle 18 jäänyt vanha asuinrakennus kuului alun perin Meilahden kartanon rakennuksiin.⁶² Se sijaitsi kartanon vihannesmaiden viereisen Källarbackenin rinteessä, paikalla johon villa Sommarro vuonna 1896 valmistui rakennuttajana Insinööri F. Rosberg. Huvila laajennettiin ja rakennettiin käytännössä uudestaan uutta sukupolvea varten insinööri J Rosbergin perheelle Gösta Juslénin vuonna 1923 laatiman suunnitelman mukaan. Rakennuksen luonne muuttui huomattavasti. Sommarro paloi 1960-luvun alussa Rosbergin perheen vielä asuessa huvilassaan. Kaupunki otti kohteen ilman korvausta vuonna 1963. Sen paikalle siirrettiin Villa Nybacka Mäntyniemen rakennustöiden tieltä joulukuussa 1985. Rakentaminen valmistui 1988. Myös Villa Nybackan rantasauna ja sivurakennukset siirrettiin pihapiiriin vuosina 1988—1994.⁶³

62 KSV 1977
63 Törmä, 2003

Viereinen kartta on ote vuoden 1847 Meilahden tilan kartasta. Myöhemmin Solbackaksi nimetty rakennus sijaitsee kuvan keskellä. Suora käytävä johtaa pellon ympäröimälle pienelle kumpareelle ja sitä kiertävälle puistokäytävälle

Alla asemapiirros vuodelta 1902

Kartanon vihannesmaan laidalla, rinteessä sijainnut rakennus vuonna 1894. Vuoden 1890 myrskyn vaikutukset näkyvät harventuneessa puustossa. Mutta näkymä laaksoon ja rannan suuntaan on vanhojen karttojen perusteella ollut avoin / HKM

Rakennuksien sijainti

Sommarro sijaitsi kartanon kasvimaan laidalla länteen antavan rinteiden törmällä, näköyhteydessä kartanolle. Rakennuspaikka kuului metsäisen selänteen reunaan ja sen pohjoispuolella oli korkeampi avokallio. Tontille siirretty Nybacka rakennettiin entisen päärakennuksen paikalle.

joille on ”kuriositeettina” piirretty rinnakkaiset rivit sivummalle, osoittamaan rakennuksen päätyjä. Tontilta on suora yhteys alas kartanon aikaisille kasvimaille ojan toisella puolella. Tämä vastaa vuoden 1894 valokuvan esittämää tilannetta kartanon ajoilta. Ojan toisella puolella on kaivo.

Kaksikerroksiseksi muutettu Sommarro puutarhoineen 1950-luvulla. C. Grünberg 15.5.1955 / HKM

Puutarhan vaiheet

Sommarro

Sommarron nimeämätön, väritetty asemapiirros on vuodelta 1902. Osa tontista on luonnontilaista kalliota. Käytävät ja polut ovat pääasiassa kartanon aikaisia. Puukujanteen reunustama pääkäytävä rakennukselle tulee luoteesta nyk. Heikinniementieltä. Lähimpänä rakennusta olevia käytäviä reunustavat koristeistutusten rivit. Rakennuksen edustalla keskiakselissa on ympyrän muotoinen koristeistutus, jonka keskiöön on merkitty puu. Akselin jatkeena on käytävä, joka päättyy suorakaiteen muotoiseen (ilmeisesti) istuskeluryhmään. Tämäkin aihe on reunustettu säännöllisin istutuksin,

Sommarro puutarhoineen pysyi yli viisikymmentä vuotta saman suvun hallussa ja valokuvasta päätellen puutarhan hoito jatkui ainakin 1950-luvun loppupuolelle: 1955 valokuvassa huvilapuutarha on huolellisesti hoidettu. Sisääntulokäytävä on nurmen pintaan nähden kauniisti upotettu. Nurmella kasvaa runkopuita, muun muassa kauniita mäntyjä. Rakennuksen edustalla on koristeistutuksia ja pohjoispäädyssä syreeniryhmä. Valokuvan etulaidassa näkyy leikatun pensasaidan yläpintaa.

Puutarhan länsirinteellä kasvoi Rosbergien aikana myös omenapuita (päätelty ksv:n kasvillisuuskuviot-kartan selityksistä)

Nybacka

Kun Sommarro paloi 1963, palsta oli juuri siirtynyt kaupungin haltuun. Se jäi tyhjilleen ja entinen puutarha vailla käyttäjää ja hoitoa kunnes Nybackan siirrettiin ja palsta sai uudet asukkaat. Asemakaavassa 1984 muodostettiin alkuperäistä palstaa pienempi tontti josta oli jätetty pois kallioosuudet sekä länsi- että itäpuolella.

Nykytila ja säilyneisyys

Villa Nybackaa ympäröi hoidettu puutarhamainen pihapiiri. Huvilan edessä keskiakselissa kasvaa vanha kookas tammi Sommarron varhaisen puutarha-akselin istutuksesta. Vanhat männyt Heikinniementien varressa ja sivurakennuksen pihassa ovat huvilakautta edeltävältä ajalta. Sisääntulokäytävän varren vanhat syreenit ovat todennäköisesti Sommarron aikaisia. Tien varrella on muutama arvokas mänty sekä siperianhernepensasaidanne, joka Sommarron aikaan oli leikattu.

Nybackan siirrossa merkittävimmät puutarhapuut onnistuttiin säilyttämään. Etupihan viisi hie- man nuorempaa tammea ovat sen jälkeen asukkai- den istuttamia. Ne tulevat kasvaessaan täyttämään lähes koko puutarhatilan

Vanhaa puutarhalajistoa on eniten puutarhan eteläreunassa, missä on perennoja, syreeni sekä ruusut ja kotkansiipi kaarevana aiheena vanhan tukimuurin reunalla. Näistä vain osa lienee vanhoja ja osa Nybackan siirron mukana siirrettyjä, kuten vuorenkilvet⁶⁴ Tontin metsittyneessä länsiosassa, entisellä vihannesmaalla, kasvaa koi- vikko sekä levinneenä kanukkapensa- saita. Huvilan takapihan tukimuu- ri on rakennettu lohkokivistä ja näkyy jo ensimmäisessä puutarhasuunnitel- massa. Noin kaksi metriä korkea muuri on osittain sortunut. Muurin päädyn portaita on korjattu sementtil- lä ja uusilla kivillä, ja vain muutama vanha lohkokivi on jäljellä.

Huvilapalstan eteläreunasta alkaa avokallio ja rehevöityvä kallioketo, joka jatkuu pohjoisen Villa Tapiolan (ent. Solbacka) tontille. Näköyhteys länteen on kasvanut umpeen. Vuokra-alueen eteläreunasta lähtevä vanha käytävä on yhä hoidettu nurmipintai- sena Heikinniementielle asti.

Nykyisen vuokra-alan ulkopuo- lelle jätetty, entisen tontin luoteinen osa on avokalliota sekä sen juurelle on luontaisesti kasvanut hyvin tiheä lehtipuumetsä jonka seassa on val- tava kuollut tammi. Entinen pellon laitaan johtanut käytävä hahmottuu vielä. Sen varrelta metsiköstä löytyy vanhoja syreeniä ja siperianherne- pensaita jäänteinä vanhasta tontin- rajasta pellon reunassa. Nuoresta vesakosta erottuu muutama vanha puuryhmä.

⁶⁴ J.Törmän antaman tiedon mukaan

19. Viola

OSOITE
TAMMINIEMENTIE 5

KIINTEISTÖTUNNUS
nn-nnnn

RAKENNUSTUNNUKSET
42120
42188

Historia, omistus ja vuokrasuhteet

Ensimmäinen maa-alueen vuokraaja oli puutarhuri Sundsten vuodesta 1895. Sundsten asui itse viereisellä tontilla rakennuttamassaan talossa (myöhemmin Waaranto) Hänen kuoltuaan vuonna 1908 rakennukset ja puutarhatoiminta siirtyivät puutarhuri A. Blomfeldille. Blomfeld rakennutti asuinrakennuksen vuonna 1909 suunnittelijana Werner Johansson. Saunarakennuksen ja pienemmän asuinrakennuksen suunnitteli vuonna 1911 rakennusmestari Lindman. Sanduddin hautoja: Albert Blomfeldt 1876-1938 och Elin (1879-1970), tytär Inger 1909-1933 (Puutarhuri oli nimeltään Albert Blomfelt (s. 1876) hänelle ja Elin-vaimolle syntyi 1909 tytär Inger. (haudat Sandudd) Puutarhuri Albert Blomfelt oli Haagan palokunnan perustajajäsen 1904. Puutarha 1936 :4 60 v. Kauppapuutarhuri Albert Blomfelt, Meilahti 263) Vuonna 1943 Johtaja Jaakko Päivinen (sittemmin Hellas) osti huvilan ja vuokraoikeuden maa-alueeseen puutarhuri Blomfeldin perheeltä ja Viola on pysynyt Hellaksen suvun omistuksessa siitä lähtien. Palsta-alue on sittemmin rajattu toisin.

Päällekkäiskartassa nykytilanteen kantakartta punaisella, pohjalla kartta 1936

Violan tontti viljelyksineen vuonna 1936 / Marjaana Pernilän arkistossa, Chris-May Savoniuksen luvalla

Rakennuksien sijainti

Violan huvilan paikka oli yksi Meilahden kartanopuistoon kuuluneita maisema-aiheita viljelyksien keskellä. Vanhojen karttojen mukaan sitä kiersi puiden reunustama polku ja kumpareen laelta oli näkymät muualle kartanon rantapuistoon. Sitä ympäröi pellot ja kasvimaat, jotka jo ennen huvilapalstoituksen loppuun saattamista olivat puutarhuri Sundstenin vuokraamia ja viljelemiä.

Vaativammalle asuinrakennukselle saavuttiin kartanon suunnasta kasvihuoneiden ja -lavojen välistä. Sundstenin aikana pihasta oli yhteys huvilapalstalle 19.

Sivurakennukset sijaitsivat metsänrajassa, toinen niistä lienee ollut puutarhurin asunto.

Puutarhan vaiheet

Tontilta ei ole varsinaista puutarhasuunnitelmaa. Vanhat kartat ja asemapiirrokset kertovat talon olleen joka puolelta hyötypuutarhan ympäröimä. Koristeistuksia lienee ollut lähinnä pihapiirissä.

Vielä 1930-luvulla talo sijaitsi puutarhaviiljelyksien keskellä. Puutarhuri Blomfeldin aikaiset valokuvat kertovat monipuolisesta kauppapuutarhasta joka oli jatkoa

Sundstenin toiminnalle. Viistoilmakuva vuodelta 1936 ja pihakuva, jossa on Albert Blomfeldtin poika Bertil vuodelta 1933. Tamminiementien varrella on rajana vaalea, puinen säleaita ja sen rinnalle istutettu kuusiaita.

Myöhemminkin, 1940-luvulla Jaakko Hellas jatkoi puutarhaviiljelyä saadakseen pitämiinsä ravintoloihin tuoreita vihanneksia. Asemapiirroksessa vuodelta 1943 on myös esitetty kasvihuoneet mutta 1950-luvun ilmakuva päätellen ne olisi purettu ennen vuotta 1950. Viljelystä tämän jälkeen ei sukulaisilla ole tietoa.⁶⁵

Nykyiset asukkaat ovat muuttaneet taloon vuonna 1974. Tuolloin raja-aitaa rakennettaessa löytyi tontin luoteisosasta kasvihuoneiden perustuksia. Uuden palstajaon myötä rakennuksen määräälan ja Tamminiementien välinen vyöhyke muutettiin viheralueeksi, joka on saanut kasvaa tiheäksi lehtometsäksi.

talon ympärillä leimaa hoidettu nurmikumpu sekä koristepensas- ja perennaistutukset.

⁶⁵ Pernilä, Marjaana. Sähköpostitse 16.9.2012.

Viola ja puutarhuri Albert Blomfeltin poika Bertil vuonna 1933 / Marjaana Pernillän arkistossa, Chris-May Savoniuksen luvalla

Sivurakennukset pellon laidassa (purettu). Raija Järvelä 1965 / HKM

Rakennukset

42120 Asuinrakennus

Alkuperäinen tilanne

Puutarhuri Albert Blomfeltin teettämä ja Werner Johanssonin laatima piirustus huvilatontille 19 rakennettavaa asuin- ja ulkhuonerakennusta varten on päivätty 8. huhtikuuta 1909. Asemapiirrokseen oli uudisrakennusten lisäksi piirretty nykyisen Tamminiementien suuntainen, pitkänomainen rakennus ja sen lähelle toinen, vihreällä vinoviivituksella merkitty kuistillinen rakennus. Vihreä väritys viittaa purkutyöhön.

Kuutiomainen, harjakattoinen puolitoistakerroksinen uusi asuinrakennus oli suunnattu siten, että etukuisti ja porraseteinen sijaitsivat talon pohjoisnurkassa. Eteisestä oli ovet oikealla sijaitsevaan huoneeseen ja keittiöön. Erkkerillä varustettu olohuone oli sijoitettu kaakkois-sivulle ja sen vieren rakennusvolyymin sisään vedetty avokuisti. Ullakkokerroksen harjakaton alla oli kaksi makuuhuonetta. Ullakkovarastoja valaisivat kolmiomaiset kattolyhdyt. Leikkauspiirustukseen oli piirretty peiliovia, keittiön muurattu hella ja ullakkokerroksen kaakeliuuni.

Rakennuksen ulkoasua elävöittivät luoteissivun ulkoneva sisäporrastorni ja spiiralla koristeltu poikkipääty. Ulkoverhouksena oli pääosin vaakalaudoitus, joka oli jaettu kenttiin nurkkalautojen ja ulkoseinän polveilevan linjan takia. Päätyosiin oli esitetty jugend-henkisiä ruudukkoaiheita. T-mallisten ikkunoiden yläpuite oli jaettu rinnakkaisilla välipuitteilla.

Myöhempien valokuvien perusteella rakennusvolyymi toteutettiin eheämpänä ilman ulkonevaa sisäporrasta. Luoteissivun ilmeikäs poikkipäätyaihe geometrisine koristeineen toteutui, samoin olohuoneen viistokulmainen erkkeri.

Muutokset ja nykytilanne

Vuoden 1977 selvitykseen on koottu tietoja suorite-tuista rakennusteknisistä ym. korjauksista.

Ei ole tiedossa milloin rungon sisään vedetty avo-kuisti laajennettiin ulospäin ja muutettiin lasikuistiksi. Rakenuksessa suoritettiin myös märkätilamuutoksia.

Lounaissivulle lisättiin väljä, suorakulmainen lasikuisti ja sen katolle iso parveke. Valokuvat vuodelta 1992 on otettu korjaus- tai laajennustyön aikana (KSV).

Vuonna 1985 on suoritettu parvekekaiteen muutos ja ”ulko-ovien yhdenmukaistaminen”.

Vuonna 1996 on myönnetty rakennuslupa välisei-nä- ja julkisivumuutoksille. 1. kerroksen suunniteltu märkätila- ja keittiömuutos ei täysin toteutunut. Pää-piirustuksessa 2007 on esitetty vuoden 1996 muutoksen jälkeen toteutunut tilanne. Vuonna 2007 on myönnetty rakennuslupa ulko-ovia suojaaville uusille katoksille.

Rakennuksen ulkohahmo on muutosten jälkeen hy-vin säilyttänyt ominaispiirteensä 1900-luvun alun huvi-lamaisena asuinrakennuksena.

Nykytila ja säilyneisyys

Pihaympäristö joka aikaisemmin ali avoimen maiseman ympäröimä on nykyään sympaattinen puutarha-aukio yhä lähemmäs rakennusta kasvavan lehtometsän keskellä. Jään-teet kauppapuutarha-ajasta ovat vähäisiä. Violan massiiviset portinpylväät tiilestä Tamminiementien varrella ovat ainoa tielle näkyvä merkki huvilapaikasta. Pylväät ovat arviolta 1940-luvulta. Niiden vieressä kasvaa noin satavuotias kuusi-pari sisäänkäyntiä korostaen.

Arvokkaan näköiset tuijat asuinrakennuksen sisäänkäyn-nin edustalla on istutettu 1940-luvulla.⁶⁶ Myös liuskekipol-ku on luultavasti tehty silloisen omistajanvaihdon jälkeen.

Arvot ja suositukset

Tilanne nykyisin on suurista muutoksista huolimatta var-sin viehättävä. Pihaa ja taloa ympäröivä metsäinen rehevyys luo paikalle salaisen puutarhan kaltaista runollista tunnel-maa. Piha on myös suojassa Tamminiementien liikenteen häiriöiltä. Mutta paikan historia ei Violassa nykyisin enää ole luettavissa. Jos halutaan tuoda esille ympäristön histo-riallisia piirteitä, on sen tapahduttava ensisijaisesti tonttia ympäröivien viheralueiden suunnittelun ja kehittämisen kautta sillä kartanon ja kauppapuutarhan muokkaama mai-sema muodosti laaksossa laajan kokonaisuuden.

66 Pernilä Esa. 11.6.2012.

20. Solhem (purettu)

OSOITE
MEILAHDEN KARTANOPUISTO

KIINTEISTÖTUNNUS
nn-nnnn

RAKENNUSTUNNUKSET
nnnn
nnnn

Historia, omistus- ja vuokrasuhteet

Solhem kuuluu niihin huvilatontteihin jotka muodostettiin Meilahden kartanoon kuuluvasta puistoalueesta vuonna 1892. Ensimmäinen vuokraaja oli kauppias Knut Hildén joka rakennutti huvilan vuonna 1893. Nikkarityylisen huvilan suunnittelijasta ei ole tietoa. Hildénin vuokra-aikaa pidennettiin vuonna 1901 Sivurakennuksen suunnitteli Albert Nyberg vuonna 1910 Huonoon kuntoon päässyt huvilarakennus Tamminiemen naapurissa purettiin vuonna 1974.

Näkymä huvilan edestä kohti Ekuddea n. 1930 / HKM

Rakennuksien sijainti

Meilahden huvila joka sai nimekseen Solhem rakennettiin Kartanon eteläpuolisen mäen laelle. Kaksikerroksisesta huvilasta oli näkymät jokaiseen ilmansuuntaan, tärkeimpänä merenlahti jonne pääjulkisivu suunnattiin. Solhemin talousrakennukset rakennettiin päärakennuksesta luoteeseen mäen juurelle, kasvimaan viereen. Mäen itärinteeseen rakennettiin maakellari jäiden säilytystä varten. Huvilatontilla oli pitkä oma rantaviiva ja Tamminiemen viereen rakennettiin laituri ja uimahuone.

Puutarhan vaiheet

Lehti-ilmoituksien perusteella huvilalla oli oma ranta, kasvihuone ja iso puutarha Solhemin istutussuunnitelma ”Projekt till Planterings Ordnande vid Villan Solhem” on päiväämätön ja signeeraamaton. Suunnitelmasta on maininta vuokra-

ajan pidennystä koskevissa ehdoissa vuodelta 1901, jossa edellytetään että vuokraaja jatkossakin hoitaa tekemiään kaunistuksia joten voidaan olettaa suunnitelman liittyneen alkuperäiseen vuokrasopimukseen. Samaa sommitelmaa käytettiin kuitenkin myös 1900 asemapiirroksen pohjana ja kaavakartta 1913 osoittaa puutarhan toteutuneen kutakuinkin suunnitelman mukaisena. Rakennuksen edustalle piirretty 8-sakarainen tähtiaihe edusti tuon ajan huvilakulttuurille tyypillisiä puutarhojen kukkivia koristeaiheita. Rinteeseen toteutettuja graniittimuureja suunnitelmassa ei ole. Portaat sen sijaan on esitetty. Tontin eteläosan rinteet on esitetty runsaan metsäisenä rantaan asti ja runsasta puustoa tässä paikassa oli jo vuoden 1847 kartan mukaan. Eteläosa suoraviivaisine käytävineen oli todellisuudessa hedelmätarhaa, ja tontin pohjoisosassa sivurakennusten vieressä oli hyötynuutarha. Rannan myötäisen käytävän varrella oli kaivo. Tontin rajan läheisyydessä eteläosassa oli pelikenttä (kroketkenttä) lähellä laituria ja sen päässä olevaa uimahuonetta.

Rita-Hillevi Katas huvilan edustan kiveyksellä 1935. / HKM

Gösta Öller ja tytär Hagar Öller huvilan puutarhassa 1930-luvulla / HKM

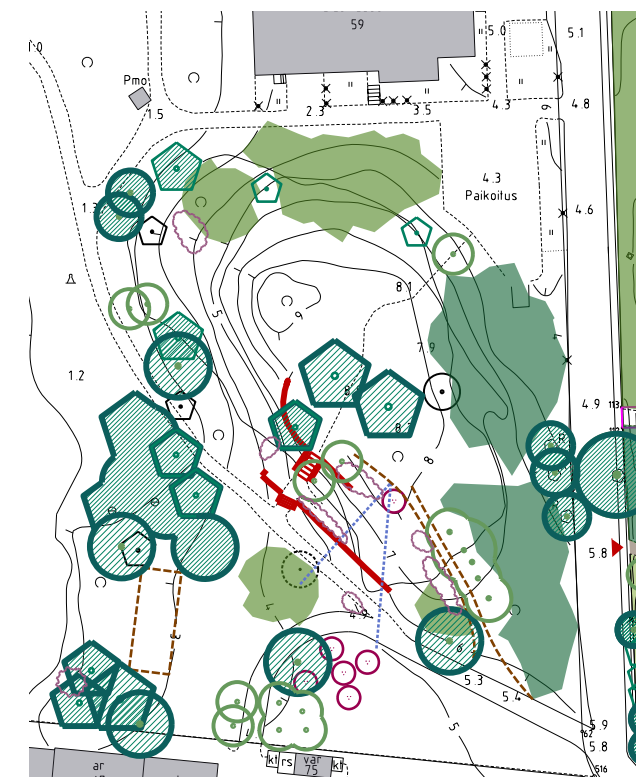
Nykytila ja säilyneisyys

Villa Solhemmin puutarhasta säilyneitä näkyviä jäänteitä ovat etelärinteen jyhkeät graniittiportaat, ja laattakivipolku huvilapaikan edustalla sekä hedelmätarhan alkuperäistä puutarhakasvillisuutta ja muutama syreeni. Vanhat pihamännyt entisen huvilan edessä ovat niin ikään säilyneet mutta rinteessä mäntyvanhukset kärsivät vaahteroiden ahdistamina. Kaupunki on huomionnut huvilan ja puutarhan arvon pitämällä lakialue avoimena. Tähän tähtää myös vuonna 1996 tehty hoitosuunnitelma (S. Silfverberg). Laaja angervopensasasto länsirinteessä lienee valtaosaltaan taidemuseon istutuksista. Putarhaan on levinnyt nuorta puustoa ja koristepensaat ovat villiintyneet. Suurin osa entisistä kulkukelpoisista nurmialueista on rehevää niittyä. Muureilla pengerretyn rinteen vanhoja alkuperäisiä kasvilajeja ovat esimerkiksi harvinaisempi punakukkainen pikkutalvio (Vinca minor Atropurpurea). Rinne on kuitenkin enimmäkseen pidetty puuttomana ja näköyhteys Tamminiemen suuntaan on säilynyt. Omenatarhasta on jäljellä viisi omenapuuta. Taidemuseon pysäköintipaikalta laelle johtava käytävä on hoidettu nurmipintaisena joskin hyvin kapeana yli-rehevän heinikon keskellä.

Rannan puolella on erittäin komeita vanhoja puita ryhmittäin, mutta pääsyä rantaan ei ole. Alkuperäissuunnitelman krokettikentän paikka on pidetty avoimena.

Arvot

Solhemmin huvilahistoriasta ja Meilahden kartanohistoriasta kertova ympäristö sisältää sekä näkyviä että kasvillisuuden peittämiä arvoja joita jatkosuunnittelussa tulisi tarkemmin tarkastella. Paikka muodostaa Tamminiemen ja Meilahden kartanon välissä maiseman, jonka tulevaisuutta tulee tarkastella yhdessä Kaupungin taidemuseon paikan tulevaisuuden suunnittelua.

21. Meilahden päärakennus, Villa Bredablick

OSOITE
TAMMINIEMENTIE 8

KIINTEISTÖTUNNUS
nn-nnnn

RAKENNUSTUNNUKSET
nnnn
nnnn

Historia ja omistussuhteet

Vuonna 1627 Kuningas Kustaa II Adolf läänitti Meilahden (ja Munkkiniemen, Lauttasaaren) alitallimestari Gert Skyttelle. Tämän kuoltua kuningatar Kristina päätti vuonna 1650 lahjoittaa maat Helsingin kaupungille ”ikuisiksi omaisuudeksi” Tämä lahjoitus peruttiin 1682 ja tila muutettiin Munkkiniemen aputilaksi mutta mainitaan seuraavan omistajan aikana Helsingin tulolähteenä. Vuonna 1775 tilallinen Jöran Mårtensson myi Meilahden Munkkiniemen kartanon omistajan veljelle Thomas Mattheinszenille. Suku omisti tilan 1800-luvun alkuun.

Suomen kenraalikuvernööri, kreivi Fabian Steinheilin kerrotaan asuneen kesäisin Meilahdessan suuruhtinaskunnan keskushallinnon muutettua Helsinkiin 1812. Hän osti tilan vuonna 1830. Huvimajan arvellaan olevan hänen ajaltaan ja on mahdollisesti C.L. Engelin suunnittelema. Myös laaja puisto lieene rakentuneen hänen omistuskaudellaan. Vuosien 1840-1847 aikana Meilahden omisti kreivi Vladimir Musin-Puškin ja kreivitär Emilie, joka oli Aurora Stjernvallin (myöhemmin Karamzinin) sisar. Vuosien 1847-1865 aikana tilan omisti kreivi Alexander Kuschelev-Bezborodko, jonka aikana rakennettiin päärakennuksen viereinen kivirakennus. Kartanopuisto ja Meilahden rannat ja puisto olivat hänen aikanaan kaupunkilaisten vapaassa käytössä. Mäellä sijaitsi tuohon aikaan myös ravintola, jota tilanhoitaja ylläpiti.

Kreivin perilliset myivät tilan vuoden 1865 lopussa kapteeni Gustav Magnus Leonard Jägerskjöldille jonka aikana puutarhaa ja rakennuksia kunnostettiin.

Jägerskjöldin kuoltua Helsingin kaupunki osti tilan vuonna 1871 ja päätti jakaa kantatilan läntisen rannan huvilatonteiksi. Vuonna 1872 järjestetyissä huutokaupoissa ei saatu tarjouksia jolloin koko tila annettiin vuokralle 20 vuodeksi eversti W.S. Spårelle. Vuonna 1885 kantatila vuokrattiin lehtori M. Gaddille vuoteen 1891.

Jako huvilatonteiksi suoritettiin vuonna 1892, jolloin tilakeskuksesta tuli huvila numero 21. Huvilapalsta sai vuokraajaksi tulleealta kauppiaalta Johan Adolphilta nimen Bredablick (myös Breidablick).

Kauppias O.W.Salin oli vuokraajana vuoteen 1908. Vuosien 1909-1945 vuokraajana oli rouva Adele Campbell ja myöhemmin tämän poika Henry Campbell. Huvilan viimeinen yksityinen omistaja oli johtaja E. Parmasuo vuoteen 1967 jolloin kaupunki lunasti rakennukset. Vuonna 1984 päärakennus kuunnostettiin 1840-luvun asuun.

Rakennuksien sijainti

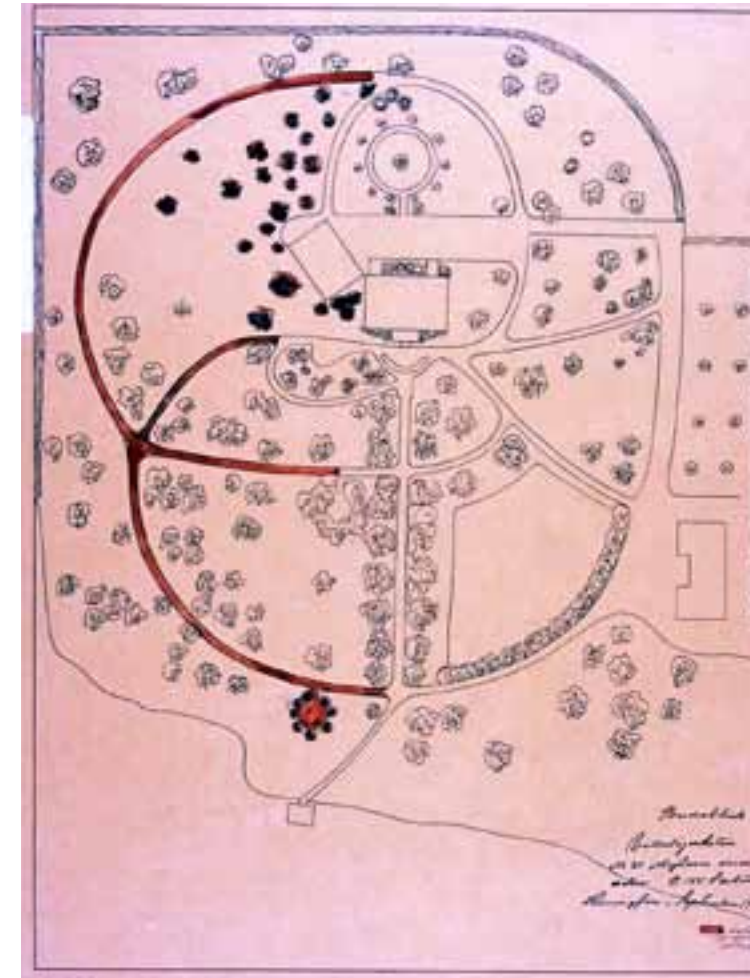
Päärakennusryhmä pihoineen sijaitsee rannasta kohoavan mäen laella, josta on näkymät sekä Seura-saarenselälle että Munkkiniemen kartanon suuntaan. 1800-lukua edeltävissä varhaisimmissakin kartoissa päärakennuksen sijainti voidaan tulkita samaksi. Saapumissuunta maitse on tilan historiassa aina ollut idästä ja tie on noudattanut melko tarkkaan nykyisen Meilahdentien linjausta. Päärakennus, joka arvellaan olevan 1800-luvun alusta, asettuu vinosti tämän tulosuunnan päätteeseen jättäen eteensä pienen kunniapihan nurmipintoineen. Vuoden 1847 kartoissa, joista yksi on oletettavasti laadittu kreivi Kuschelev-Bezborodkon kanssa tehtävää kaupantekoa varten kesällä 1847, pääpiha on vielä klassisen suorakulmainen. Toisessa versiossa samalta vuodelta näkyy tanssirakennuksen uudisrakennus joka sulkee pihan viistosti lasten rakennuksen ja päärakennuksen välissä. Tämän kivirakennuksen myötä entinen suorakulmainen pääpiha saa uuden viistetyn muodon. Nykyinen huvilatontti nro 22 muodosti ennen palstanjakoa tilakeskukseen sivupihan jonka rakennuksia olivat keittiö, leipämakasiini, hevostalli ja vaunuvaja. Sivupihan rannassa oli sauna ja paja.

Saapuminen laivalla toi kävijät luultavasti Munkkiniemen sillan kupeeseen. Tie rannasta kulki sivupihan ja pääpihan rakennuksien välistä. On myös mahdollista että tulijat rannasta ohjattiin ylös puutarhan kautta, sillä kartan mukaan sillan lähellä puutarhan aidassa näyttää olevan eräänlainen porttirakennelma.

Puutarhan vaiheet ja piirteet

Meilahden tilan historiaa ja rakennusvaiheita on kuvattu tarkemmin kappaleessa xx Tässä selvitetään tarkemmin huvilapalstaksi nro 21 rajatun alueen historiaa ja tyylipiirteitä ja sen liittymistä ympäristöön.

Tilan puutarhan luonteesta ennen 1810-lukua, Mattheinszenin omistuskaudelta ei ole tietoa. Voi vain arvaila että paikka jo tuolloin oli kauneusarvoiltaan erityinen, olihan Suomen kenraalikuvernööri, saksalaissyntyinen kreivi Fabian Steinheil valinnut sen kesäpaikakseen. Puiston eteläosassa olevaa huvimajaa (nykyisen Tamminiemen puistossa) pidetään Steinheilin rakennuttamana. Siksi voidaan hyvällä syyllä pitää rantapuiston laajentumista etelään hänen luomuksenaan. Suora puistoakseli päärakennuksen edestä kohti huvimajaa on yksi puutarhan pääaiheita. Se johtaa kulkijan pääpihalta notkelman kautta seuraavalle metsäiselle mäelle ja sieltä pienen pellon halki kohti tätä kalliokummulla olevaa pientä temppeliä. Laajan promenadipuiston on täytynyt saada alkunsa näihin aikoihin. Kreivi Musin-Puškinin omistuskautsi alkoi vuonna 1840 ja jo samana vuonna siellä järjestettiin kaikkien aikojen loistavimmat puu-

tarhajuhlat ”fête vénitienne”-juhlat (venetsialainen ilta). Seuraelämä oli vilkasta ja ensimmäiset tallennetut kirjalliset kuvaukset Meilahden rantamaiseman kauneudesta olivat juuri 1840-luvulta.

Meilahden puutarhan ja puiston rakenne ilmenee varsin yksityiskohtaisesti vuonna 1847 kaupantekoa varten tehdyistä kartasta. Toisessa versiossa samalta vuodelta näkyy pihapiirin kivirakennus, joka on ajoitettu uuden omistajan, kreivi Alexander Kuschelev-Bezborodkon aikana rakennetuksi. Samassa kartassa varsinainen pihapiiri on erotettu aidalla rantapuistosta. Syynä lieene uuden omistajan tarkoitus avata rantapuisto yleiseen käyttöön. Aita näkyy myös C A Hårdin vuonna 1859 viimeistelemässä värilitografiassa ja kivipiirroksessa vuodelta 1859. Aidan sisäpuolelle jäivät päärakennuksen rannanpuoleinen rinne ja terassi sekä eteläpäädyssä oleva pyöreä tasanne musikantteja varten.

Aidan ulkopuolisen alueen rinteet päärakennuksen alapuolella oli rantapuistoa promenadeja varten. Kaareilevia käytäviä reunusti säännöllisin välein istutetut kujannepuut, muun alueen ilmeisesti ollessa avointa nurmea ja rantaniittyä. Aivan rantaan asti eivät käytävät ulottuneet, sillä alava ranta lienee ollut liian kostea ja ilmeisesti jo silloin kaislikkoinen kuten C.A. Hårdin viimeistelemästä Munkkiniemen Saunalahtea esittävästä kivipiirros antaa ymmärtää.

Tilanne Meilahden tilakeskuksen ympäristössä ei ollut kokenut erityisiä muutoksia vuoteen 1871 mennessä, jolloin Helsingin kaupunki osti tilan Jägerkjöldin perikunnalta. Samalta vuodelta oleva kartta esittää rakennukset, puistokäytävät ja pellot samoilla sijoillaan kuin kartassa vuodelta 1847. Puutarhan huvimajan puuttumisen perusteella voidaan arvella monen muokin puiston yksityiskohdan jääneen piirtämättä. Jägerskiöldin tiedetään tehneen niin puistossa kuin rakennuksissa kunnostustöitä.

Vuoden 1890 kuuluisa elokuunmyrsky kaatoi huomattavan osan Meilahden rantapuiston puista. Nya Pressenin mukaan puisto ja puutarha autioituivat siinä määrin että aiempaa luonnonkauneutta saattoi tuskin aavistaa.⁶⁷

Kaupungin suorittaman uuden palstoitussuunnitelman mukaan Meilahden päärakennuksesta tuli yksi huvila muiden joukossa Villa Bredablick. Entinen laaja puisto muodosti huvilapalstat Solhem, Tamminiemi sekä uuden tien toisella puolella olevat Viola ja Tomtebo. Noin puolet huvimajalle johtavan puistoakselin pituudesta hyödynnettiin uuden huvila-alueen ajotieksi (Tamminiementie). Tieyhteys Munkkiniemen sillalle rakennettiin suoraksi kallioleikkauksineen ja siinä yhteydessä osa entisistä sivupihan rakennuksista purettiin.

Huviloiden Bredablick ja Sohem puutarhoista on vuonna 1995 laadittu ympäristöhistoriallinen selvitys ja kunnostussuunnitelma, tekijänä Sarianne Silfverberg.⁶⁸

Vuoden 1900 rakennuksien muutostöiden suunnitelleen arkkitehtitoimisto Grahn, Hedman & Wasastjernan asemapiirustuksessa puistoon ja etupuutarhaan ehdotetaan selviä uudistuksia. Sisääntulopuolen pyöräylä saa puhtaamman muodon ja käytävät juohevamman linjauksen. Suunnitelma ei vaikuta olleen toteutuskelpoinen. Toteutunut tilanne käy ilmi vuoden 1907 asemakaavakartasta. Seuraavan omistajan, Salinin aikana tehty puutarhasuunnitelma vuodelta 1908 vastaa myös käytävien osalta toteutunutta tilannetta. Tämä suunnitelma on tiettävästi ainoa, josta voi tunnistaa rakennuksen ran-

nanpuoleisen kaarevan betonimuurin sijainnin ja sen alapuolella olevan suoran lehmuskujan rantaan. Ehkä nämä lehmukset on istutettu myrskyn jälkeen mutta saattavat myös olla Salinin aikaisesta suunnitelmasta. S. Silfverbergin selvityksessä on tarkka kuvaus puutarhan kasvillisuudesta vuosien 1909-1945 aikana Bredablickissä asuneen Henry Campbellin muistelmien mukaan. Campbellin aikana istutettuja puita ovat mm. kivirakennukselta pikkuportille johtava lehmuskuja sekä etupihalla kasvava kyynelkoivu.

Nykytilanne

Päärakennus on vuodesta 1994 ollut vuokrattuna kahvilaksi jonka omistaa Pekka Kokkosen nimellä Tamminiementien kahvila.

Rannan puistotie on ulkoilijoiden suosima ja sen käyttö on lisääntynyt Munkkiniemen sillalta pohjoiseen johtavan ulkoilureitin valmistuttua. Ruovikkovyöhyke rannassa on laajentunut ja ainoa pääsy veden äärelle tarjoutuu Bredablickin entisen uimahuoneen paikan pienellä hiekkarannalla. Paikka on koiranuittajien suosiossa.

Lounaisrinne on villiintynyt ja kasvamassa umpeen. Rantapuistossa on taidemuseon kokoelmaan kuuluva veistos, mutta ulkoilijoiden huomiosta kilpailevat myös sadevesipumppaamon tekniset laitteet, joiden sijainti puistossa on esteettisessä mielessä harkitseminen.

Kasvillisuus

Ks Sarianne Silfverbergin kartoitut

Arvot ja säilyneisyys

Päärakennuksen maisemallinen sijainti rannan tuntumassa, mäen laella on ollut perusteena puistossa tehdyille ratkaisuille. Rakennukset ovat näkyneet meren lahdelle ja vastarannalle puiden lomasta. Lehmuskuja päärakennuksen terassilta rantaan ja jyrkät portaat ovat jääne 1900-luvun alun sommitelmasta. Osa muista käytävistä on vielä vanhempia. Myös sisääntulopiha perusrakenne ja istutukset ovat pääosin huvilakauden alkuvuosilta.

Tärkeitä arvoja ovat vanha puusto, säilyneet vanhat käytävälinjaukset joiden kautta heijastuu vanhan kartanopuiston luonne sekä näkymät. Yhdeksi hoidon tavoitteeksi tulisi ottaa rinteiden puistonäkymien parantaminen.

⁶⁷ Nya Pressen 30.08.1890

⁶⁸ Silfverberg Sarianne. Meilahden kartanopuiston ympäristöhistoriallinen selvitys ja kunnostussuunnitelma. Helsingin kaupungin kiinteistövirasto, metsä- ja maatalousosasto, Julkaisu 1/1995

22. Estella (Muisto)

OSOITE
MEILAHDENTIE 7

KIINTEISTÖTUNNUS
nn-nnnn

RAKENNUSTUNNUKSET
42122
50633

Liitekartta puutarhuri Sundsténin kanssa tehtyyn sopimukseen viljelymaiden vuokraamisesta 1892 /KA

Vuoden 1936 kantakartta /KA

Historia, omistus ja vuokrasuhteet

Huvilapalsta on kuulunut Meilahden tilakeskuksen sivupihan rakennusryhmään ja toimi kartanon keittiörakennuksena. Palsta nro 22 muodostettiin ennen kaupungin suorittamaa palstanjakoa. Puutarhuri Sundsten vuokrasi paikan vuonna 1897, koska hänen vuokraamansa nro:t 12-18 tontit pienenevät vuoden 1893 palstoituksessa. Vuonna 1901 kaupunki solmi vuokrasopimuksen seppä A. Holstin kanssa. Samana vuonna kauppapuutarhuri Fridolf Sundsten on pyytänyt saada vuokrata kyseisen huvilapalstan viljelymaat 30 vuodeksi sekä mahdollisesti 20 vuoden vuokra-ajan pidennyksellä.⁶⁹ Vuodesta 1914 omistajana oli raatimies A. Nyman joka vuonna 1921 myi rakennuksen ja maan vuokraoikeuden kauppias Edvard Campbellille. Huvila toimi myös kyläkauppana ”juorukeskuksena”. Estellan tontilla on toinenkin asuinrakennus, saunarakennus, kaksi vajaa sekä huvimaja. Vuodesta 1926 omistajana oli herra Wilhelm Friberg Vuonna 1971 kaupunki lunasti rakennukset ja vuokraa huvilan piharakennuksineen yksityiselle.

69 Päivälehti 13.4.1901

Rakennuksien sijainti

Vuonna 1892 muodostetulle palstalle jääneet rakennukset kuuluivat kartanon sivupihan rakennusryhmään jossa sijait-sivat tilanhoitajan asunto Estella ja talo-usrakennuksia. Suuri osa talousraken-nuksista purettiin palstojen muodostu-misen yhteydessä kun ajotie Munnkinie-men sillan kautta suoristettiin. Ainakin tilanhoitajan asunto jäi sen linjauksen alle. Päärakennuksen asema lankesi kartanon entiselle keittiörakennuksel-le Meilahdentien ja Tamminiementien uuden risteyksen kohdalla. Pohjoisessa rantaan asti ulottuneen palstan muita rakennuksia olivat tuolloin kartanon en-tinen huvimaja kallion laella sekä pieni asuinrakennus(?) oliko? Huvilaraken-nus laajennettiin vuonna 1901 K. Järvisen suunnitelmien mukaan. Samaan aikaan rakennettiin uusi ulkokuuone rantaan johtavan polun varteen sekä uimahuone Pikku Huopalahden rantaan huvimajan alapuolelle.

Estellan tontin kulma Tamminiementien ja Meilahdentien risteyksessä. Varjosta näkyy Violassa olleen kuusiaidan. Raija Järvelä 1965 / HKM

Puutarhan vaiheet

Puutarhuri F Sundsten oli aloittanut puutarhavi-lje-lyn kartanon viljelymailla jo 1893 ja vuonna 1897 myös Estellan puutarhamaa sisältyi hänen kauppapuutar-haansa. Puutarhavi-lje-ly jatkui Sundstenin jälkeenk-in mutta ei ole tietoa oliko viljelijänä muu kuin palstan haltija. On myös epäselvää kuinka kauan puutarhavi-lje-ly jatkui. Puutarhan kaivojen ikää ei tiedetä. Nykyiseltä asukkaalta saadun tiedon mukaan ne ovat puutarhan kasteluverkostosta 1950-luvulta mutta kaivon paikka Meilahdentien varrella näkyy jo 1936 kartassa. Kaivosta otettiin oma vesi vielä 1970-luvulla, mutta vesi oli huo-noa ja kaivo usein kuivana. Palstan puista ja pensaista vain osa on kartanon ajoil-ta. Syreenit, jotka kasvoivat tontin rajalla vielä 1965 va-lokuvissa, ovat arviolta palstan muodostumisen ajoilta kun raja-aidan paikka määrättiin. Kaupunki osti Estellan 1971, minkä jälkeen tontti metsittyi kunnes huvilan nykyinen omistaja Lehtiniemi aloitti puutarhan uudistamisen. Vuokrattavaa määräala oli tällä välin pienennetty vuoden 1984 kaavan mukaan. Uuden omistajan toimesta Meilahdentien ja Tamminie-mentien kulmassa olleen sisäänkäynnin vanha mukula-kiveys ja tammi poistettiin. Myös suuri kuusi poistettiin (puut näkyvät vielä 1960 valokuvassa). Pinnantasa-us ja

nurmetus hävitti vanhat pihakäytävät, jotka johtivat määräalan ulkopuolelle jätetylle huvimajalle. Vanha polku idästä kunnostettiin ajoyhteydeksi pihaan.

Kartanolle kuulunut kuusikulmainen huvimaja jäi alkuperäisessä palstoi-tuksessa Estellan palstalle, mutta jätettiin 1970-luvulla pois määräalasta.. Raija Järvelä 1965 / HKM

Nykytila ja säilyneisyys

Huvilapalstan hyvin hoidetussa puutarhassa ei ole asukkaan antaman tiedon mukaan säilynyt ”mitään vanhaa”. Sen pihapiirissä kasvaa muutama kaunis koivuryhmä, todennäköisesti 1950-luvun jälkeen kasvaneita, sekä vanha kuusi. Tamminiementien varrella lähes aidassa kiinni kasvaa vanha mänty sekä kahden koivun ja yhden tammen tiivis ryhmä. Puutarhaistutukset ovat viime vuosikymmeniltä.

Vuorattavan määrään ulkopuolelle jääneen huvimajan ympärillä kasvavat ja levinneet syreenit ovat 1920-luvulta, Fribergin ajalta. Huvimajalta luoteeseen aukeaa kalliorinne ja umpeen kasvava näkymälinja kohti salmea. Rinne on rehevöityvää ketoa, jossa kasvaa huvimajan edustalla mm. ketohärkkiä. Syreenit peittävät näkymän kartanolle. Huvimajan ja alempana rinteessä olevan talusrakennuksen välissä on villiintynyt puutarha, jossa on jonkun verran vanhaa kasvilajistoa. Talusrakennukselta nousee kahdet betoniportaat. Selänteiden välinen viljelylakso on kasvanut umpeen.

Wuokkolan suuntaan (itään) nousevassa rinteessä on avoin kohta, jonka reunalla on suuri vaahtera, vanha omenapuu ja saatujen tietojen mukaan vanhoja perennoja sekä kevätkasveja.

Vanhaa kasvillisuutta

Narsissi, varjolilja, helmililja, illakko, juhannusruusu, syreeni (valkoinen ja lila)

Arvot ja suositukset

Palstan ja sitä ympäröivän maiseman topografia on vaihteleva mutta nykyinen lehtimetsä peittää sen näkymisen. Huvimaja kalliolla historiallisine puutarhakasvillisuuden jäänteineen on arvokas paikka, jota tulisi vaalia.

Rakennukset

42122 Asuinrakennus

Alkuperäinen tilanne

Vuoden 1977 selvityksen ja 1988 kuntotutkimuksen mukaan mukaan rakennus periytyy 1880-luvulta. Tietoja ei ole tarkistettu. Ainakin vuoden 1892 vuokra-aluekartan mukaan rakennus oli asuinkäytössä. Sen länsiseinästä jatkui länteen päin pitkänomainen, kapea rakennus (kartta liittyen vuokrasopimukseen, joka tehtiin Finska Trädgårdsföreningenin kanssa 1892).

Rakennuksessa on luonnonkiviperustus ja hirsirunko. Vuoden 1901 muutospiirustuksen mukaan rakennuksen alla oli vanhastaan rinteeseen rakennettu korkea, holvattu kellari. Rakennus oli alun perin jaettu ristikkäisillä hirsiseinillä neljäksi huoneeksi, joista keittiö oli luoteisnurkassa. Hormiryhmä oli keskellä rakennusta. Sisäänkäynti oli länsipuoleiselta kuistilta suoraan keittiöön.

Muutokset ja nykytilanne

Kun vuokraajaksi 1901 tuli seppä A. Holsti, rakennus laajennettiin rakennusmestari K.G. Järvisen suunnitelmien mukaan etelä- ja itäisivulle rakennettavalla L-muotoisella, katetulla verannalla ja pohjoissivulle ra-

kennettavalla uudella porstualla. Pääsisäänkäynti siirtyi pohjoispäättyyn ja porstuan sisäpuolelle rakennettiin väliseinällä eteinen. Keittiöön jäi vanha erillinen sisäänkäyntinsä. Samassa yhteydessä uusittiin myös yläpohja.

Muutoksen jälkeen aumakattoinen rakennus oli muuttunut huvilamaiseen suuntaan koristeellisine verantoineen.

Pohjakaaviot 1980-luvulta ja valokuvat vuodelta 1992 osoittavat, että kuisti oli myöhemmin lasitettu, ullakolle oli rakennettu kaksi matalaa makuuhuonetta ja vesikattoon oli avattu kattolyhyt ullakolle.

Vuonna 2006 haettiin rakennuslupaa mm. seuraaville muutoksille: uudet märkätilat puretun kuistin paikalle, uusi porras, uusi ”patio”, uusi ullakko-wc ja kattolyhyt. Muutoksista toteutuivat ainakin uudet kattolyhyt ja uusi wc. Uusimman tiedossa olevan pohjapiirroksen perusteella alkuperäinen, selkeä pohjaratkaisu on hyvin säilynyt, siinä on neljä selkeää tilaa ja tulisijat keskellä runkoa. Keittiö on vanhalla paikallaan.

Nykyistä ulkoasua hallitsevat alkuperäisen kuutiomaisen rakennuksen eri puolille rakennetut kuistit vaihtelevine lautaverhouksineen. Nykyinen ulkoväriytyy on vaalean siniharmaa valkoisin yksityiskohdin.

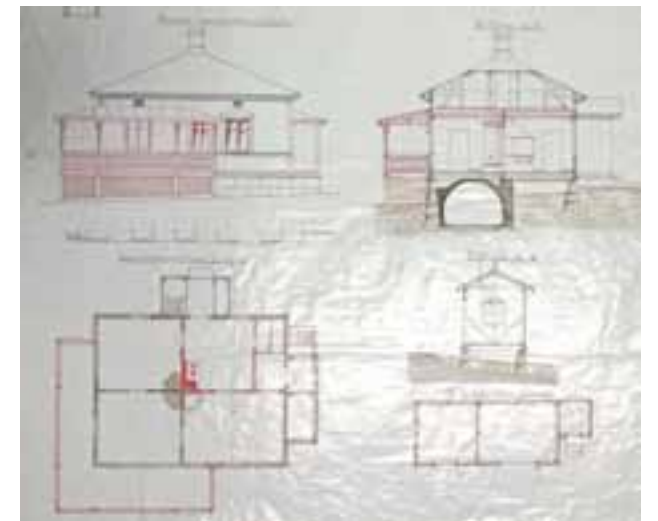
Muut rakennukset

Muutossuunnitelmaan v. 1901 kuului uusi piharakennus ja rantalaituri uimahuoneineen.

Vuoden 1977 selvityksen ja 1988 kuntotutkimuksen rakennusluetteloon sisältyivät asunnoksi muutettu kahdeksankulmainen, 1800-luvulta periytyvä huvimaja, varasto ja toinen asuinrakennus vuodelta 1915, joka sijainniltaan vastasi vuonna 1901 suunniteltua piharakennusta, lisäksi sauna, venevaja ja käymälä. Tontin rajat ovat sen jälkeen muuttuneet. Huvimaja on säilynyt tontin uuden rajan pohjoispuolella.

50633 Talusrakennus

Vuosina 2006-2007 myönnettiin poikkeamispäätöksen turvin rakennuslupa uudisrakennuksen - puuverhoillun talusrakennuksen rakentamiseksi. Rakennus toteutettiin jonkin verran muuttunein mitoin. Siihen liittyy länsipuolella pergolarakenne.

23. Wuokkola (Uusi Aikala)

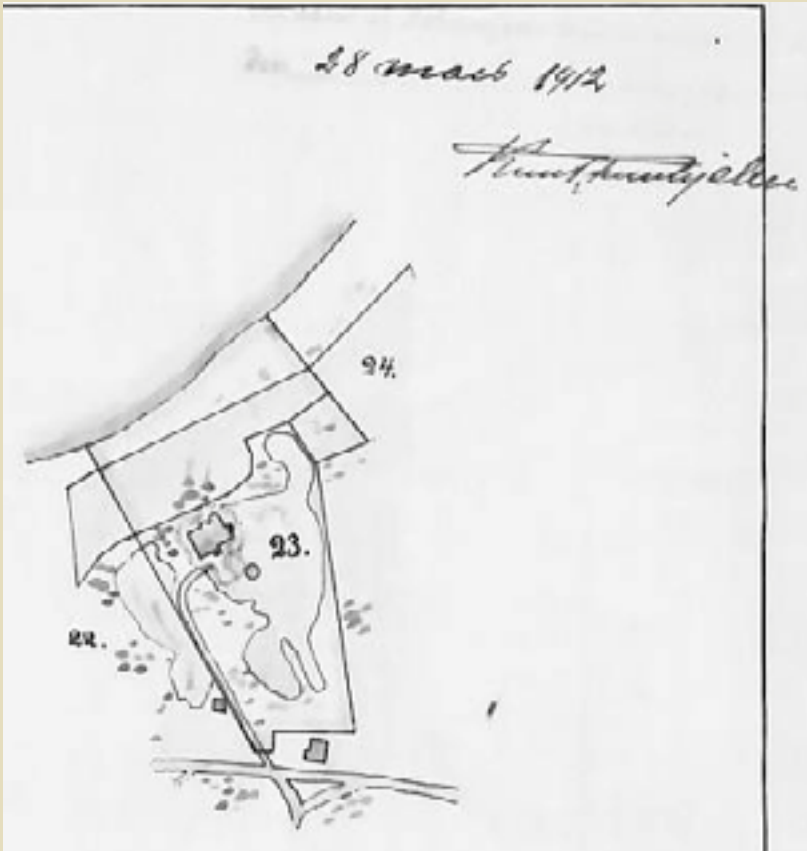
Historia, omistus ja vuokrasuhteet

Huvilapalsta nro 23 ensimmäinen vuokraaja oli kellokauppias E. J. Herlin (vuodesta 1906 Aikala). Huvilan rakennustöitä johti jäänyt Olga Aikala. Wuokkolan huvila valmistui vuonna 1911 J.A. Waarannon suunnitelmien mukaan vuonna 1909 leskeksi jääneelle Olga Aikalalle. ja Väinö Olavi Aikalalle. He omistivat jo ennestään lähellä olevan huvila Aikalan. Vesitorni kalliolla on vuodelta 1911. Wuokkola oli välillä vuokralla ja välillä Aikalan suvun jäseniä asui siellä itse. Wuokkolassa on asunut mm. kirjailija ja taiteilija Viljo Kojon perhe. Hänen ajaltaan on vuonna 1930 rakennettu ateljee tien varressa. Siihen aikaan talossa vierailivat monet kuuluisat suomalaiset taiteilijat, mm. Mika Waltari. Helsingin kaupunki osti huvilan 1973 ja vuokrasi sen asunnoiksi.

OSOITE
MEILAHDENTIE 5

KIINTEISTÖTUNNUS
nn-nnnn

RAKENNUSTUNNUKSET
42123
42159

Näkymä Wuokkolasta (23) Aikalaa. C. Grünberg 23.5.1965 / HKM

Aikalan perhe puutarhassa 1965. C. Grünberg / HKM1965 / HKM

Rakennuksien sijainti

Mäelle rakennetulle huvilalle johtava tie kulkee ensin suorana tontin etelärajaa pitkin kaartuen vasta juuri ennen rakennusta ylös pihaan. Näin huvilan eteen, kaakkoispuolelle, jäi rauhallinen avoin pihapiiri. Vuonna 1911 rakennettu vesitorni sijoittui tälle rakennuksen edessä olevalle kalliolle Pikku Huopalahdelle ja Munkkiniemen suuntaan mäeltä oli hyvät näkymät, sillä rinne laski voimakkaasti rakennuksen rannan puolella.

Puutarhan vaiheet

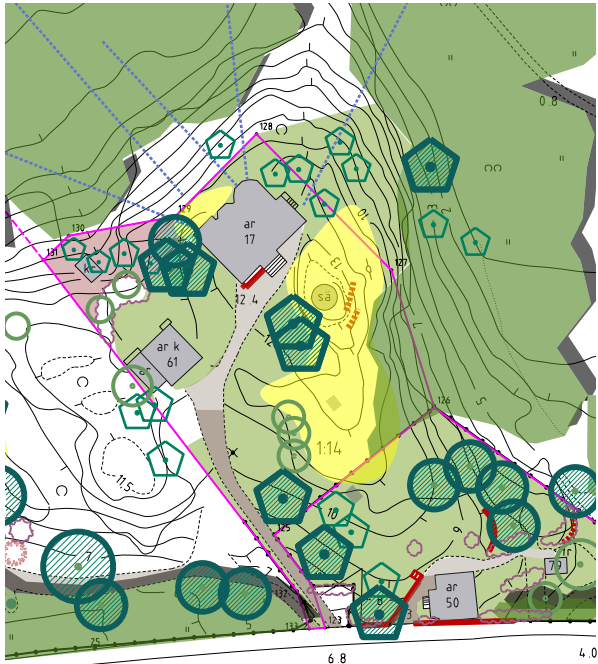
Puutarhasuunnitelmaa ei ole löytynyt. Harvojen vanhojen valokuvien perusteella rakennuksen edustan puutarha oli paikka jossa oleiltiin. Oleskelupaikka rakennuksen kaakkoispuolella soveltui kallion muodon vuoksi kesäkalusteita varten. Pohjoisrinteessä on toinen tukimuurien varaan tasoitettu paikka joka saattaa olla tehty samaan tarkoitukseen tai ehkä näköalapaikaksi. (ks kuva)

Nykytila ja säilyneisyys

Alkuperäisen rakennukselle johtavan sorapintaisen käytävän linjaus on säilynyt (1936 kartta, asemapiirros 1912) lukuun ottamatta puureunuksien tuettuja py-säköintialueita. Ne sijoittuvat osittain vuokra-alueen ulkopuolelle. Pihan alkuperäinen rakenne on pysynyt

melko muuttumattomana. Uusia perinteisestä tyylistä poikkeavia rakenteita ovat vesitornin lounaispuolelle rakennettu puuterassi ja leikkimökki. Asuinrakennuksen päätyyn on valmistumassa (elokuu 2012) uusi puuterassi. Pihapiirin eteläosa ja rakennusten välinen alue ovat hoitonurmea.

Ateljeerakennuksen johtaa liuskekivetty polku. Kiiveys kuten myös seinänvierien pyöreistä kivistä tehdyt reunukset lienevät rakennuksen kunnostuksen ajalta.

Vesitorni on rakennettu kallion laelle korotetulle alustalle. Maaston korotus on tehty kartiomaiseksi ja sen kiviset porrastukset ovat näkyvissä koillisivulla. Vesitornin koillispuoleisessa rinteessä on lisäksi vanhoja kaarevia pengermuureja, nekin mahdollisesti alkuperäisen pihajärjestelyjen ajoilta.

Vanhasta saunarakennuksesta on jäljellä luonnonkiviharkoista tehty kellarisokkeli.

Pohjoispuolen jyrkkä piha-alue on menettänyt merkityksensä viimeistään kun rinnemetsä on peittänyt näkymät. Tämä puoli pihaa on jäänyt vaille hoitoa ja verannalta johtaneet portaat on purettu. Jäänteinä on alin graniittiaskelma.

Arvokas kasvillisuus

Pihapiirin vanhaa arvokasta puustoa edustavat avoimen tilan kaunis-kasvuiset männyt. Koivuja (50-luvun valokuvassa) pihapiirissä ei enää ole, vaahtera on leviämässä valtapuuksi lakialueen reunoilla.

Päärakennus pohjoispuoleinen jyrkkä rinne ja koillispuoli ovat säilyneet avoimina. Kallio on osittain näkyvissä. Rinteessä kasvaa heinälajeja, putkikasveja ja saniaista, seassa muutama selja ja yksittäinen nuori mänty. Vanhan saunarakennuksen lähistöllä on nuorta mäntyä. Entiset peltoalueet ovat metsittyneet.

Ateljeerakennuksen pohjoispuolella on vanhaa perennalajistoa: syysleimu, päivänlilja, kultapiisku, palavarakkaus, maksaruoho, röyhytatar, keltamo ja lipstikka. Seinävierellä on myös uudempaa lajistoa.

Rakennukset

42123 Päärakennus

Alkuperäinen tilanne

Rakennusmestari J.A. Waarannon laatimat piirustukset puista asuinrakennusta varten valmistuivat toukokuussa 1911. Korkean kallion laelle rakennettiin sokkelimuurin suojaan ainoastaan osittainen kellari. Siiinä oli kappaholveilla katettu pesutupa. Rakennuksessa oli kaksi itsenäistä asuntoa siten, että ensimmäisen ja toisen kerroksen vierekkäiset sisäänkäynnit olivat kaakkoisivulla. Ensimmäisen kerroksen eteisen vasemmalla puolella oli huone ja Pikku Huopalahden suuntaan avautuvalla luoteisivulla kolmen huoneen sarja, joista keskimäinen oli kahden verannan kehystämä olohuone. Kaareva veranta oli lasitettu. Keittiö, aputilat ja kylpyhuone oli keskitetty rakennuksen itäosaan. Toisessa kerroksessa toistui lähes sama huonejärjestely asuinhuoneineen, keittiöineen ja kylpyhuoneineen. Ensimmäisen kerroksen verannat toistuivat toisessa kerroksessa. Lisäksi oli sijoitettu parveke pääsisäänkäynnin yläpuolelle. Kaikissa asuinhuoneissa oli uuni tai nurkassa savuhormi, jonka lämmitysteho tuskin oli riittävä, koska 1912 rakennettiin tilalle tulisija.

Ulkohahmoltaan rakennus oli kuutiomainen ja korkea. Pitkittäiseen harjakattoon, joka osittain muuntautui taitekatoksi, liittyi huviloiden cottage-tyylin tapaan poikkiharjat hallitsevine päätyaineineen. Luoteisivun avo- ja lasiverannat sekä olohuoneen erkkeri loivat rannan suuntaan eloisan julkisivun. Julkisivuverhouksessa käytettiin vuorotellen vaaka- ja pystylauditusta, korkeita vaakalistoja ja korostuneita ikkuna- tai ovikehyksiä, jotka jakoivat julkisivua eri kokosiin kenttiin. Sisäänkäyntisivua koristi koristeellinen soikio- ja köynnösaihe. Ikkunat olivat vaihtelevasti jugend-tyylille ominaista, osittain pieniruutuista mallia, yksinkertaisempia T-ikkunoita tai tasakokoisiksi ruuduiksi jaettuina. Rakennus toteutui pääosin piirustusten mukaan myös julkisivuverhouksen osalta. Rakennuksessa oli ainakin 1960-luvulta lähtien saumattu peltikate.

Muutokset ja nykytilanne

Vuonna 1956 muutettiin keskuslämmityskattila koksipolttoisesta öljykattilaksi ja rakennettiin öljysäiliö.

Vuosina 2008-2009 toteutettiin märkätalamuutoksia 1. ja 2. kerroksessa. Ensimmäiseen lupahakemukseen sisältyi kahden wc-tilan laajennus, kylpyhuoneen ja wc:n yhdistäminen, asuinhuoneen muutos kodinhoitotiloiksi ja keittiöiden uusiminen. Vuonna 2009 myönnetyn rakennusluvan mukaan ensimmäisen kerroksen tilajärjestelyt ovat pääosin säilyneet vuodelta (1911), samoin toinen kerros. Lupa evättiin ullakon ikkunoiden, pääsisäänkäyntiovien ja parvekeoven uusimisen tai muutosten osalta. Pääosa toisen kerroksen ikkunoista oli uusittu tai muutettu vastoin asemakaavan suojelutavoitteita. Ikkunoita oli tarkoitus tämän jälkeen varustaa mm. tippanokkalistalla.

Nykyinen yleisväritys on hillityn vaalea valkeine yksityiskohtineen. Ikkunat ja ulko-ovet on maalattu keskiruskealla sävyllä.

42159 Ateljeerakennus

Harjakattoinen, rapattu ateljee on aikaisemmissa inventoinnissa ajoitettu vuoteen 1930.

Muut rakennukset

Pihan keskellä oleva pyöreä, lautaverhottu vesitorni on vuodelta 1911. Sauna on rakennettu vuonna 1944.

24. Aikala

OSOITE
JOHANNESBERGINTIE 8

KIINTEISTÖTUNNUS
nn-nnnn

RAKENNUSTUNNUKSET
42124
44271 (42145)
47882 / 42199

Historia, omistus- ja vuokrasuhteet

Huvilapalstan nro 24 huvilarakennuksen rakennutti kelloseppä Erik Johan Herlin joka vuonna 1906 otti nimekseen Aikala. Hän oli perustanut menestyvän kelloseppäliikkeensä Aikala Oy:n Helsinkiin vuonna 1888. Ympärivuotiseen käyttöön tarkoitettun huvilarakennuksen suunnitteli K. Nenonen ja se valmistui 1902. Suunnitelma sisälsi myös hevostallin piirustukset. Aikalassa oli myös oma puutarhuri ja kasvihuone, jossa viljeltiin mm. ruusuja ja viinirypäleitä. Avomaalla viljeltiin perunoita vihanneksia. Kasvihuoneen (orangerian) ja siihen liittyvän puutarhurin asuinnon suunnitelmat laati K F Lindman vuonna 1908. Olga Aikala haki niille maistraatin hyväksynnän vasta keväällä 1910. Johtuen ehkä hänen miehensä oli kuolemasta joulukuussa 1909. Vuonna 1910 valmistui saunarakennus Vilho Äärin suunnitelmien mukaan. Olga Aikala jälkeen huvilan vuokraoikeus säilyi Aikalan perikunnalla. Vuodesta 1997 rakennus on Finska Läkaresällskapetin käytössä. Huvilassa on seuran kanslia, kirjasto ja neljä huonetta tutkimusta varten. Yhdessä suuren puutarhan osassa viljellään lääkekasveja.

1930-luvun viistoilmakuva Aikalasta / Finska Läkaresällskapet

Rakennuksien sijainti

Aikalan huvila rakennettiin ympärivuotiseksi asunoksi. Rakennus sijoitettiin Pikku Huopalahden rannan läheltä nousevan mäen törmälle, jonka länsi- ja eteläpuolella avautui Meilahden tilan vanha peltolaakso ja rantaniityt. Huvilasta avautui siten laajat näkymät ympäristöön. Pääjulkisivu suunnattiin lounaaseen. Tontille rakennettiin myös suuri asuinrakennuksen ja kasvihuoneen yhdistelmä tontin koillisrajalle sekä erillinen vaja- ja saunarakennus. Aikalalla oli uimahuone rannassa pitkän laiturin päässä Aikalasta oli näköyhteys Wuokkolaan, saman omistajan huvilalle.

Puutarhan vaiheet

1900-luvun alussa perustettu suoraviivaisten käytävien jakama puutarha oli pääosin hedelmätarhaa ja kasvimaata. Uutuutta ja rationaalisuutta edustavaan pihaan johti betoninen ajotie (milloin? ainakin linjaus 1936 kartassa).⁷⁰ Puutarhan eteläreunassa oli tuulimylly. Viimeistään 1930-luvulla tontin etelärajalle rakennettiin aita, jonka betonipylväissä oli koristeellinen yläosa (viistoilmakuvassa + säilynyt). Peltojen äärellä rannassa oli täsmällisesti leikattu suorakaiteen muotoinen kana-va, päärakennuksen keskiakselissa (ks. valokuva Signe Brander). Olga Aikala viljeli kasvihuoneessa mm. ruusuja ja viinirypäleitä 1950-luvulle asti.⁷¹ Vielä 1950-luvun vaihteessa huvilan sisätiloista avautui laajat näkymät ympäristöön. (Anero). 1965 betonikäytävä oli pahasti halkeillut. Läkarsällskapet osti huvilan kaupungilta 1997, jolloin paikka oli melko ränsistynyt. Päärakennuksen ja puutarhurin talon välisessä rinteessä kasvoi jyhlä kuusikko.

⁷⁰ Anero. s. 56; Hackzellin teoksessa valokuva.
⁷¹ Anero. s. 56.; Hackzell. 328-329.

Näkymä Huopalahden salmelta Aikalaa n. 1950 / HKM

Nykytila ja säilyneisyys

Aikalan puutarhan jäsentely on pääosin säilynyt ja palautettu, mutta sen luonne on muuttunut. Laaja hyötypuutarha on muutettu edustuspuutarhaksi, jota hoitavat puutarhuri sekä talonmies. Piha on huoliteltu, ja monet istutukset sekä pinnat on uusittu viime vuosikymmeninä. Graniittireunakivet ovat uusia. Päärakennuksen sekä lääkekasvitarhan ympärillä on kuitenkin monia vanhoja koristepensaita sekä mm. tyrnejä. Tosin osa reunapensaita on uudempia, kuten hemlokit. Lääkepuutarha on alkuperäisessä paikassaan, ja sen kasvivuodet on tarkoitettu uusia.

Pihanurmella on säilynyt erittäin kaunis vanha luomupuuryhmä sekä kolme vanhaa omenapuuta lähellä porttia. Entiset pellot ovat arboretumia, julkista virkistysaluetta.

Huvilan edustan ajotien ympyrä on aiheena säilynyt, mutta huomattavasti kutistunut. Levennetty ajoväylä on rajattu mahtipontisesti reunakivin. Huonokuntoinen betoni purettiin ja käytävä tehtiin kivituhkapintaisena.

Huvilan terassilta laskeutuvien portaiden edustalla on symmetrisesti kaksi vanhaa tammaa – terassin yläsanteella ollaan ikään kuin puiden lehvästössä. Tammet eivät kuitenkaan liene 30–60 vuotta vanhempia, sillä niitä ei ole 1982-piirityssä kuvassa (Aneron valokuvan perusteella piirretty, mutta onko valokuva otettu 1950-l?) Alempaa näkymä avautuu tammien välistä kohti vanhaa, umpeen kasvanutta kanavaa.

Puutarhan ja terassin yläosan liuskekiveys sekä kaide on uudistettu. Terassin viereiset pensasistutukset ovat villiintyneet niin, ettei terassia kiertävälle käytävälle enää pääse. Vanhan tonttiaidan betonisia ja koristeellisia pylväsprofileja lojuu muurin juurella.

Vanhan tuulimyllyn perustukset ovat tontin etelänurkassa. Tonttiaidan betonipylväät ovat alkuperäisiä, mutta teräsvarkkoja on kahta erilaista, ja vääntyneenä se kaipaa uusimista. Mainiemeä vasten on ruskeaksi maalattu puusäleitä. Graniittiset portinpylväät ovat alkuperäiset, mutta harmaaksi maalattu teräsportti on uusittu jossain vaiheessa.

Aikalan rantaan muokattu suoraviivainen kanava huvilasta nähtynä. Signe Brander 1908 / HKM

Vanhaa kasvillisuutta

syreeni (lila), kuusama (rusokuusama ?, vaal. pun), kuusama sp. (valkoinen), happomarja, kanukka, kiilto-tuhkapensas, jasmike, tyrni, villiviini, omenapuut, luomupuut, lääkekasvit, poimulehti

Arvot ja suositukset

Puutarhan säilynyt tilarakenne ja vanha puutarhakasvillisuus.

Terassin edustaa tulisi kunnostaa, pensaiden ja köynnösten nuorennusleikkaus / raivausta ja nuoren puuston raivaus huvilan edustalla, niitto jatkossakin (osittain kaupungin puolella). Kanavan palauttaminen toisi puiston rantaan vaihtelua sekä historiallisesti merkittävän paikan.. Näköyhteys Wuokkolaan on merkityksellinen.

Uudistetun saapumiskäytävän kavennus ja reunakivien poisto tai upotus palauttaisi ilmeen alkuperäisemmäksi. Tonttiaidat tulisi olla yhtenäiset ja huvilakauden tyyliin sopivat. Arboretumin vastaisen aidan kunnostus.

